

Pázmány Law Working Papers
2014/33

Tóth Tihamér

**A versenyjogi csoportos pereskedés
amerikai tapasztalatai**

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Pázmány Péter Catholic University Budapest
<http://www.plwp.jak.ppke.hu/>

A versenyjogi csoportos perek amerikai tapasztalatai – javaslatok a magyar jogalkotó számára

Absztrakt

A tanulmányban az amerikai szövetségi jogi csoportos perek (*class action*)¹ jogi szabályozását és annak versenyjogi gyakorlatát mutatom be, a mellett érvelve, hogy ez az új jogintézmény a közjót szolgálva illeszkedne az új polgári perrendtartás koncepciójába.² Véleményem szerint az *opt out* rendszerű, a perrel kapcsolatos kockázatokat nem honoráló csoportos jogérvényesítés nélkül nem várható, hogy sor kerüljön a fogyasztók részéről kártérítési perekre. Ennek hiányában a jogsértés révén megjelenő jogosulatlan gazdagodás igazságtalanul a jogsértőnél maradhat. Bemutatom, hogy a közérdekű és magánérdekű jogérvényesítés viszonya tekintetében kialakított jogpolitikai álláspont nagyban meghatározza a csoportos perek jövőjét: versenyhivatali eljárásokat követő kártérítési pereknél kevésbé szükségesek a felperesi pozíciót erősítő szabályok, ha viszont a hivatali eljárásokat kiegészítő modellben gondolkozunk, akkor az amerikai út kínálja a legjobb mintát.

Konklúzióm szerint az amerikai csoportos per szabályainak átvétele az európai perjogi rendszerben nem vezetne olyan rendszer szintű problémákhoz, amelytől jelenleg az európai politika- és jogformálók is tartanak. Az USA-ban az elmúlt évtizedekben előfordult visszaélések a jogszabályi szigorítások és a gyakorlat változása miatt jelentősen visszaszorultak; a problémás esetek alapvetően a helyi felperesek felé húzó tagállami bíróságokhoz voltak köthetők, a szövetségi bírók jóval körültekintőbben jártak el az olyan kényes kérdések, mint az ügyvédi munkadíjak mértéke vagy a kuponos kompenzációk megfelelésége kapcsán. A visszaélés szerű megaperektől való félelem azért is megalapozatlan, mert éppen az eltérő kapcsolódó perjogi szabályaink (pl. költségviselés, ügyvédi munkadíj, bizonyítási eljárás, esküdszék és büntető kártérítés hiánya) jelentősen csökkentik az alaptalan keresetek előterjesztésének rizikóját. Igaz viszont, hogy az ügyvédi szakmában újszerű változások állhatnak elő, amelyek azonban a tisztességet és szakmai integritást szem előtt tartó kamarai szabályozás esetén nem jelenthetnek olyan akadályt, amely a károsultak teljes kártérítéshez való elvének megvalósításával konkurálhatna.

1. Bevezetés

A csoportos perek tétje hatalmas. Az USA-ban több híradás olvasható csoportos perekben született dollármilliók egyezségekről, mint versenyhatósági kezdeményezésre kiszabott büntetésekről. 2013 decemberében egy szövetségi kerületi bíró rekordmértetű, 5.7 milliárd

¹ Az alábbiakban az egyszerűség kedvéért a pereskedés szót használom, tudva azt, hogy a csoportos igényérvényesítés tágabb fogalom, nem feltétlen kell, hogy perre vigyék a felek vitájukat, így az USA-ban ismert a csoport jóváhagyását megelőző csoportos egyezés is. Mivel nincs még ilyen jogintézmény a magyar perjogban, a „*class action*” helyes fordítása is nyitott kérdés. A tanulmányban általam használt csoportos per helyett kifejező lehet az „osztályos per” elnevezés is.

² Néhány utalástól eltekintve nem tekintettem feladatommak a hasonló magyar perjogi intézmények, vagy éppen a korlátozottan rendelkezésre álló európai tapasztalatok bemutatását.

dolláros, kb. 1,3 billió Ft összegű csoportos egyezséget hagyott jóvá.³ Számos kereskedő még 2005-ben perelte be a két nagy kártyatársaságot, a Visa Inc.-t és a MasterCard Inc.-t, mondván, hogy azok az ún. bankközi jutalék (*interchange fee*) rögzítésével árkartellt működtettek. A döntés vegyes fogadtatása jól jellemzi a sokféle érdeket kiegyensúlyozni hivatott csoportos jogviták sajátosságait: a fizetni kész alperesek örömeiknek adtak hangot, hogy pontot tehetnek egy sok éve húzódó vita végére, míg számos felperes kereskedő elégedetlenségét hangoztatta az egyezés kapcsán.⁴

Az egyes jogrendszerek különböző megoldásokat kínálnak arra, hogyan lehet alapvetően önmagában kis értékű⁵, nagy számasságuk miatt összességében mégis jelentős összeget eredményező kártérítési jogvitákat hatékonyan lefolytatni. A csoportos jogviták témája jogági szempontból a polgári eljárásjoghoz kötődik, érdemben, anyagi jogi tekintetben pedig a nagyobb vállalkozások versenyjogi, környezetvédelmi, értékpapírjogi, fogyasztóvédelmi, stb. jogsértéseinek jogkövetkezményeit érintő kérdéseket vet fel. Európai szinten e téren egységes szabályozásról egyelőre nem lehet beszélni, az utóbbi néhány évben azonban a versenyjog és kisebb mértékben a fogyasztóvédelem területén olyan kezdeményezésekről lehet beszámolni, amelyek legalábbis irányelvi szintű közös minimum szabályok lefektetésének valószínűségét vetítik előre. Dogmatikai és praktikus szempontból is fontos kérdés, hogy univerzálisan alkalmazandó, vagy egy-egy jogterület sajátosságaira tekintettel levő jogági, a jogrendszerben szétszórtnan testet öltő szabályozást válasszon-e a jogalkotó.⁶

Az alábbi tanulmányban az Egyesült Államok csoportos perekhez kapcsolódó általános, szövetségi szintű⁷ szabályozását és annak antitröszt/versenyjogi gyakorlatát ismertetem abból a megfontolásból, hogy ihletet meríthessen a hazai jogalkotó ezen jogintézmény magyarországi bevezetéséhez. A magyar tapasztalatok azt mutatják, hogy a hagyományos perjogi keretek között sem sikeres önálló, sem versenyhatósági fellépést követő kártérítési perekre nem került sor.⁸

A tanulmányban kitérek a csoportos perek különböző lehetséges értelmezésére, de mivel a tanulmány kifejezetten az amerikai „class action” szabályainak és gyakorlatának bemutatását célozza, főszabályként a csoportos jogviták e szűkebb értelmezését tartom szem előtt (nem ide sorolva például a nálunk is létező, hatóságok által kezdeményezhető közérdekű jogérvényesítés lehetőségét). Fő vezérlő szempontom az volt, hogy bemutassam a releváns amerikai jogszabályokat és azok versenyjogi gyakorlatát. Hangsúlyosan térek ki azokra a kérdésekre,

³ Az összeg nagyságrendjét érzékeltetve:

⁴ Re: *Payment Card Interchange Fee and Merchant Discount Antitrust Litigation*, 05-md-01720, U.S. District Court, Eastern District of New York (Brooklyn), lásd pl. <http://www.businessweek.com/news/2013-12-13/visa-mastercard-swipe-fee-accord-approved-by-u-dot-s-dot-judge#p2>. A döntés még nem végleges, mert számos nagyobb kereskedő (pl. Walmart, Amazon) megfellebbezte a jóváhagyó végzést.

⁵ Megjegyzendő, hogy a valóságban nem csak az önmagukban kis értékű, „nem perképes”, fogyasztói természetű igényeket lehet csoportos per tárgyává tenni. Arra is van példa, amikor nagy vállalkozások perelnek csoportosan még nagyobb vállalkozásokat egyenként is jelentős kártérítésre (lásd a versenyjogi példákat bemutató fejezetet, vagy éppen a bevezetőben említett hitelkártyás esetet).

⁶ A versenyjogban sajátosságokat vet fel a versenyhivatali eljárás és a polgári per kapcsolata, az engedékenységi politika kapcsán a magukat feladó vállalkozások perjogi kedvezése. Ezek természetesen nem csak a csoportos pereknél, hanem mindenféle magánérdekű jogérvényesítésnél releváns kérdések.

⁷ Az USA-ban mind a csoportos perek körében, mind versenyjogi szabályok tárgyában létezik a szövetséggel nem feltétlen egybe eső, de hasonló küldetésű állami jog, illetve joggyakorlat is. Az alábbiakban a szövetségi szintű szabályozás ismertetése a célunk.

⁸ Az eljárási szabályok mellett további indokként adódhat a károsultak tudatlansága, tájékoztatlansága, a magyar kartell ügyek sajátosságai (nem mindig van jól bizonyítható károkozás), vagy éppen a károkozó – károsult sajátos üzleti viszonyából (nem érdekük nyilvános jogvita keretében „rendezni” a jogsértéssel okozott kárt).

amelyek miatt sokan „visszaélészerű” joggyakorlásról beszélnek, elbizonytalanítva a jogalkotót az amerikai szabályozás előnyei kapcsán. Ehhez megkerülhetetlen lesz néhány kapcsolódó perjogi, illetve az ügyvédi szakmához kapcsolódó szabályt bemutatni, amelyek nagyban meghatározzák a csoportos perlekedés szabályainak sikerességét.⁹ Ha tanulmányom egyik konklúzióját röviden kellene megfogalmazni, úgy vélem, hogy az amerikai csoportos per szabályainak átvétele az európai perjogi rendszerben, éppen az eltérő kapcsolódó szabályaink miatt (pl. költségviselés, ügyvédi munkadíj, bizonyítási eljárás, esküdszék és büntető kártérítés hiánya), nem vezetne olyan rendszer szintű problémákhoz, amelytől jelenleg az európai politika- és jogformálók is tartanak.

Nem tekintetem céloknak a jogintézmény mögötti hasznossági, közgazdaság tudományi kifejtése, e megközelítés kapcsán többször utalni fogunk az csoportos per témájában többször is publikált Nagy Csongor István művére.¹⁰

4. A kollektív jogérvényesítés formái

A csoportos perek meghonosítása kapcsán fontos dogmatikai kérdés, hogy adott ország jogrendszere ismeri-e az egyéni alanyi jogokon túlmenően a jogalanyok egy csoportjának jogát. Ez utóbbi megsértése esetén ugyanis nyilvánvalóan adódik, hogy ennek védelmére kell hogy létezzen eljárásjogi intézmény és szabályrendszer is, amellet, hogy a hagyományos alanyi jogok egy bizonyos részét is lehessen csoportos módon érvényesíteni. Erre jó példaként hozható fel a környezetvédelem, a fogyasztók tisztességes tájékoztatás, vagy éppen a kartell mentes piaci verseny követelménye. E jogok védelme érdekében indított, alapvetően eltiltásra irányuló perek természetesen csoportosnak kellene lennie, míg a jogsértéshez kapcsolódó kártérítési perek már egyediesíthető alanyi jogokat védelmeznek (vagy egyéni, vagy csoportosan szervezett perekben).

Antonio Gidi nyomán az alábbi táblázat segítségével lehet szemléltetni az anyagi és eljárási jogosultságok összefüggését.¹¹

Az anyagi jog jellemzői	Diffúz jogok	Kollektív jogok	Homogén egyéni jogok
Egyénién túlmutató	Igen	Igen	Nem, egyedi
Osztthatatlan	Igen	Igen	Nem, osztható
Az érintettek kapcsolata	Tényeken alapul	Jogviszonyon alapul	Közös eredetű problémán alapul

Egy folyó jogsértő szennyezése Gidi szerint diffúz jogot sért: a környezet, a folyók, a levegő tisztasága mindenkit megillető, oszthatatlan jog (nem lehet különböző egyedi részekre osztani). E csoportba közgazdasági megközelítéssel a közjóságokhoz¹² kapcsolódó jogosultságok sorolandók – a szerző felvetése szerint e jogok a közjog és a magánjog határmezsgyéjére esnek.

⁹ A kapcsolódó szabályok kapcsán nem foglalkozunk részletesen az engedékenységi politika működőképességét támogató, a kártérítési pereket közvetve érintő iratbetekintést korlátozó szabályokkal.

¹⁰ Nagy Csongor István: Comparative Collective Redress from a Law and Economics Perspective: Without Risk There Is No Reward!; Columbia Journal of European Law, Vol 19. 3. 471-500. (2013) (bemutatva a csoportos perek megindítása mögött álló gazdasági-hasznossági mérlegelést, különösen a perlési költségek szerepét).

¹¹ Antonio Gidi: Class actions in Brazil: a model for civil law countries; The American Journal of Comparative Law Volume LI, Spring 2003, Number 2, 351-353. o.

¹² Közjavak esetében az egyik fogyasztónak okozott hasznosság nem csökken azáltal, hogy több fogyasztó osztozik a közjóságon. A közjavak használatából általában nem is szokás (tipikusan nem is lehet) másokat kizárni. Példa lehet a honvédelem, közvilágítás, tiszta környezet.

A második oszlopba sorolt kollektív jogoknál csak annyi a különbség, hogy ott konkrét jogviszony is fennáll a felek között, így például a bevezetőben említett hitelkártyás esetben is szerződés kapcsolja össze a feleket. Egy standard szerződéses feltételt érintő vita esetén nem létezik kétféle, egyaránt helyes kimenetel: az vagy minden szerződőre/ügyfélre nézve rendben van, vagy mindenki esetében jogszerűtlen.

E felosztásnak annyiban praktikus jelentősége is van, hogy ez ki kell hogy hasson a csoportszervező elvire, szabályokra: a diffúz és kollektív jogok érvényesítésénél érthető, ha a jogrend nem engedi meg a csoportból való kiválást (*opt-out*) és külön utas jogérvényesítését.

A Bizottság vitaindító Zöld Könyvéhez kapcsolódó verseny főigazgatósági munkaanyagát is alapul vehetjük a kategorizáláshoz.¹³ Használja a kollektív és a reprezentatív per fogalmait, előbbi alatt értve az érintett személyek egy csoportja által előterjesztett egyetlen keresetet, szemben az utóbbival, ahol képviseleti joggal rendelkező szervezetek, tipikusan fogyasztóvédelmi szervezetek perelnek.¹⁴ Azt is fontos azonban látni, hogy ezek a perek alapvetően a kifogásolt magatartás abbahagyására, vagy módosítására irányulhatnak. A Zöld Könyv időszakában csupán az Egyesült Királyságban volt arra példa, hogy erre feljogosított fogyasztóvédelmi érdekképviselőt reprezentatív alapon versenyjogi kártérítést követeljen, de ott is csak akkor, ha előzetesen a tagállami versenyhivatal vagy az EU Bizottság már kimondta egy magatartásról, hogy az jogsértő.¹⁵ Megemlíti még a munkaanyag a svéd szabályozást, ahol a 2002-ben elfogadott törvény szerint létezik magán csoportos per, szervezet által indított per és közösségi csoportos per. Az első esik egybe az amerikai csoportos perrel, a másik esetben egy non-profit fogyasztóvédelmi szervezet a felperes, a harmadik esetben pedig egy külön erre feljogosított állami szerv.¹⁶ A kollektív perek a tapasztalatok szerint a tisztességtelen szerződési kikötésekhez (pl. bankok esetében) kötődő jogvitákban voltak gyakoriak.

Kollektív pereskedés alatt tehát a következő formációkat lehet érteni általában, de a magyar jogrendszerben is:

- közérdekű kereset: külön törvényben meghatározott állami szerv ad be keresetet az adott jogszabályt megsértő vállalkozással szemben a fogyasztók széles körét érintő kérdésben (ha van is lehetőség kártérítésre, ilyen igény előterjesztésére ritkán kerül sor);
- külön jogszabályban meghatározott, vagy állami szerv által feljogosított érdekképviseleti szerv által beadható kereset;
- pertársaság, amely létrejöhet kényszerűségből (a per tárgya csak több fél perben állásával dönthető el), vagy célszerűségből (pl. ha a perbeli követelések ugyanabból a jogviszonyból erednek);¹⁷
- a tanulmány középpontjában álló csoportos kereset, vagy per (*class action*), amikor egy tipikusan ilyen ügyekre szakosodott ügyvédi iroda által képviselt károsultak csoportja terjeszt elő alapvetően kártérítésre irányuló igényt. Két fő változata az *opt-in* és az *opt-out* csoport: előbbi esetben az osztálytagsághoz kifejezett (írásbeli) nyilatkozat szükséges, a második esetben nem, ott az osztályból való kijelentkezéstről lehet

¹³ Ibid

¹⁴ Ibid, 31. pont.

¹⁵ Ibid, 197. pont.

¹⁶ Ibid, 196. pont. E csoportos pereknél szükséges a körülmények azonossága, vagy nagy nagyfokú hasonlósága, világosnak kell lennie, hogy az egyéni jogérvényesítéstől nem várható eredmény, továbbá mindenkinek kifejezetten be kell jelentkeznie a csoportba ahhoz, hogy kihasson rá az ítélet („*opt-in*”).

¹⁷ Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog, kilencedik kiadás, Osiris, 2008., 146. o.

nyilatkozni, egyébként minden hasonló helyzetben levő károsultat az osztály tagjának tekint a törvény. Természetesen a „kijelentkezős” rendszerben is van egy pont, amikor a károsultnak jelentkeznie kell, „ki kell lépnie az árnyékból”, hogy átvegye a tipikusan egyezség keretében kitárgyalt kompenzációs alaptól az őt megillető részt.

Az amerikai jogban sem a csoportos per a kollektív igényérvényesítés egyetlen lehetséges eszköze. A két szövetségi versenyhatóság, a *Department of Justice* és a *Federal Trade Commission* ugyan nem indíthatnak reprezentatív pert, de eljárásaik segíthetik a párhuzamosan folyó vagy követő polgári peres eljárásokat. A tagállamok főügyészei (*state attorney general*) viszont mind szövetségi, mind állami jog alapján perelhetnek, *parens patriae* alapon akár kártérítés is követelve adott állam fogyasztói számára. A felperes „kiemelt” minőségére tekintettel ez esetben nincs szükség a csoport bíróság általi engedélyezésére (*class certification*), de az egyezségkötés itt is bírói jóváhagyásához kötött.¹⁸ A Sherman Act megsértése alapján az államok is háromszoros kártérítési igénnyel léphetnek fel, de csak a közvetlen vevők érdekében, ami azért fontos korlát, mert a fogyasztók gyakran csak közvetett vevői a kartellizált árunak.¹⁹ Ha a tagállam a felperes, akkor értesítenie kell az érintett természetes személyeket, akik nevében perel, lehetőséget adva számukra a külön jogi eljárás indítására (*opt-out*). A perből ki nem szálló egyének ezután már nem indíthatnak egyéni pert a Clayton Act 4. § alapján.

A kollektív igényérvényesítés természetesen nem eredményezi minden esetben a bíróságok leterhelését. Az előbbieken idézett európai dokumentumok is hangsúlyozzák a perek „végső soron” jellegét. Az amerikai jogban is ismert a kollektív pert megelőző egyezség és említésre érdemes a választott bírósági eljárás is. A károsult csoport nevében az ügyvéd tehát kereset benyújtása előtt is megegyezésre juthat a versenyjogba ütköző magatartást folytatott vállalattal. Ez esetben is fontos előírás azonban a bírói jóváhagyás annak érdekében, hogy a csoporttagok érdekei ne sérüljenek.²⁰

A választott bírók előtti vitarendezés előfeltétele, hogy mindkét fél hozzájárulását adja ehhez. Írásos szerződéses jogviszony esetén maga a szerződés szokott erre vonatkozó rendelkezést tartalmazni. Csoportos igényérvényesítés csak akkor megengedett, ha a szerződés kifejezetten szól erről. Fel kell hívni tehát arra a figyelmet, hogy adott esetben a szerződés kifejezetten választott bírósági utat jelöl ki a jogvita rendezésére, s az nem szól, vagy kizárja a csoportos igényérvényesítést, akkor csak egyedi jogvitákra kerülhet sor.²¹ Kétséges azonban, hogy mennyire tisztességes egy ilyen, érdeksérelmet okozó szerződéses kikötés, hiszen az aláíráskor kevés vevő, fogyasztó fog utánagondolni a vitarendezésről szóló szerződéses rendelkezések

¹⁸ Jonathan M. Jacobson, American Bar Association: Antitrust Law Developments 729. o. (6th edition 2007).

¹⁹ A kártérítési igény lehetősége 1976 óta áll fenn és csak az antitröszt jog esetében: 15 U.S.C.A. §§ 15c – 15h. A perlési jogosultság szabályiról később még szólunk: a Supreme Court *Illionis Brick* döntése szerint szövetségi jogi alapon csak a közvetlen vevők léphetnek fel kártérítési igénnyel. Saját államuk versenyjoga megsértése esetén tagállamonként eltérő a helyzet, van, ahol a végső fogyasztók által indított perek is megengedettek.

²⁰ Fed. R. Civ. P. 23(e). Az Amchem ügyben hozott ítélet szerint e 23. szabály többi feltétele, úgy mint a predominancia, tipikusság és hasonlóság különleges figyelmet kell hogy kapjanak (Amchem Products, Inc v. Windsor, 521 U.S. 591 (1997)).

²¹ Erre hívja fel a figyelmet Michael D. Hausfeld is: Initiation of a private action, 99. o. (in: Private Enforcement of antitrust law in the United States – a Handbook, edited by Abert A. Foer and Randy M. Stutz, Edward Elgar 2012.). Hozzáteszi azt is, hogy további nehézséget jelent, hogy az amerikai bíróságok között nincs egységes álláspont arról, hogy a „felperest” arbitráció során is megilletik-e széleskörű bizonyíték beszerzési jogosultságok.

következményeinek. További szempont, hogy ha a perhatékonyság közérdek, akkor annak megvalósulását szabad-e magánszerződésekkel akadályozni?²²

Ugyan a tárgyalt uniós dokumentumok legtöbbször elmoszák e kategóriák közötti határokat, általában beszélve a kollektív igényérvényesítés fontosságáról, véleményem szerint az csoportos pert nem képes helyettesíteni a többi megoldás. Állami és/vagy non-profit alapú fogyasztóvédelmi szervezeteknél az érdekeltség, kockázatvállalás hiánya fontos elem, továbbá e formációkban tipikusan nincs helye kártérítési igénynek.²³ Egy adott szakterületért felelős hatóságok ugyan alapvetően képesek²⁴ a közérdekekkel ellenétes, csoportos jogokat sértő megatartásokkal szemben fellépni, azokat a jövőre nézve megszüntetni, szankcionálni, de a jogsértő által megszerzett anyagi előnyt főszabályként nem feladatuk a sérelmet szenvedettekhez visszajuttatniuk.²⁵

3. A csoportos per jogi szabályozásának EU-jogi keretei

Tekintettel arra, hogy tanulmányom az új Pp. kodifikációjának befolyásolása érdekében íródott, az amerikai tapasztalatok bemutatása előtt szükségesnek gondolom az EU-jogi keretek rövid bemutatását.²⁶ Az uniós versenyszabályok magánérdekű érvényesítése és azon belül is a kollektív jogérvényesítés az utóbbi tíz év egyik legfontosabb jogalkalmazási jellegű témája az uniós és közvetve a tagállami versenypolitikáknak.²⁷ Különböző megoldásokat alkalmazva, körülbelül a tagállamok felében létezik valamilyen formája a csoportos pernek.²⁸

A Parlament által kijelölt „európai” útvonalon haladva a Bizottság 2013. június 11-én állt elő reform csomagjával. Az irányelv tervezete már nem tartalmazott rendelkezéseket az elmúlt évek egyik legvitatottabb témájáról, a kollektív igényérvényesítésről, különösen pedig a

²² A kollektív igényérvényesítés és a választottbírói eljárás összefüggéseit tárgyalja Kecskés László és Wallacher Lajos: Választottbírók könyve, szerkesztette: Kecskés László és Lukács Józsefné; HVG-ORAC Kiadó, 2012.

²³ Éppen a Tpv. 92. § ad erre jogot a GVH-nak, de az még egyszer sem élt ezzel a lehetőségével. Érthető is: a hatóság bírság, nem pedig kártérítési per formájában igyekszik a piaci szereplőket orientálni.

²⁴ A hatékony forrás felhasználás és hivatali prioritások követése érdekében ugyanakkor nincsen egy bejelentés nyomán eljárási kényszere a GVH-nak: a közérdeket nem kellő módon veszélyeztető valószínűsített jogsértés nem kell versenyfelügyeleti eljárásban tisztáznia. A Tpv. 70. § (1) bekezdése szerint: „A vizsgáló végzéssel vizsgálatot rendel el olyan tevékenység, magatartás vagy állapot észlelése esetén, amely e törvény rendelkezéseit sértheti, feltéve, hogy az eljárás a Gazdasági Versenyhivatal hatáskörébe tartozik, és a közérdek védelme az eljárás lefolytatását szükségessé teszi.”

²⁵ Kivételt jelenthetnek a kötelezettségvállalást elfogadó azon döntések, amelyek a fogyasztók tipikusa részbeli kompenzációját is tartalmazzák. Lásd erről bővebben Tóth Tihamér:

²⁶ Ez annyiban is figyelemre méltó, hogy az EU hagyományosan tartózkodott a tagállami eljárásjogok szabályozásától, vagy akár harmonizálásától, megelégedve néhány alapelv (EU és nemzeti jogi alapú igények egységes kezelése és hatékonyság) számonkérésével.

²⁷ Az EU Bizottsága közel tíz éve, 2005-ben adta ki Zöld Könyvét abból a célból, hogy azonosítsa a kártérítési igények hatékonyabb kezelésének főbb akadályait (Commission Staff working paper: Annex to the Green Paper: Damages actions for breach of the EC antitrust rules {COM(2005) 672 final} Brussels, 19.12.2005. http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/sp_en.pdf, 2013. október 10-i letöltés.). Ez és a kapcsolódó verseny főigazgatósági munkaanyag olyan fontos, alapvetően perjogi témákat ölelt fel, mint a bizonyítékokhoz való hozzáférés, a kártérítés mértéke, a kár áthárítása, a perköltség viselésének szabályai, a z elévülés megszakadása – és nem utolsósorban a kollektív keresetek. Idővel egy másik uniós politika, a fogyasztóvédelem oldaláról is erősödött az igény a kollektív igényérvényesítés európai szabályozása iránt: 2008-ban Zöld Könyv született a kollektív fogyasztói jogorvoslatról (COM(2008) 794, 2008.11.27..

²⁸ <http://www.europeanclassactions.eu/program.html> (2014. december 7-i letöltés).

csoportos perekről: ennek lehetőségeiről egyenlőre egy ajánlás született.²⁹ A tagállamoknak címzett ajánlás nem kifejezetten a versenyjogi kollektív jogorvoslatokról szól.³⁰ Az önmagukban csekély értékű igények közös érvényesítése e mellett a fogyasztóvédelem, környezetvédelem, a személyes adatok védelme, a pénzügyi szolgáltatások és a befektetők védelme kapcsán bír kiemelkedő relevanciával.

Az ajánlás közös elveket tartalmaz a bíróság előtti és az azon kívüli kollektív jogorvoslatra. Kifejezett amerikai utalást ugyan nem tartalmaz, de azért felhívja arra a veszélyre a figyelmet, hogy a tömeges károkozások kapcsán „visszaélészerű pereskedési kultúra” alakulhat ki. Ennek kapcsán, „főszabályként kerülendő” intézményként nevesíti az amerikai modell olyan pilléreit, mint a büntető kártérítést, a tárgyalás előtti kiterjedt bizonyítékismertetési eljárást³¹ és az esküdszéki döntést.³²

A tagállamok számára az ajánlás a következő főbb „elveket” írja elő:

- ki kell jelölni képviseleti kereset benyújtására jogosult olyan nonprofit képviseleti szervezetet, amelyek megfelelő humán, jogi és anyagi erőforrásokkal rendelkeznek;³³
- e mellett vagy akár helyett is, hatóságokat is feljogosíthatnak közérdekű kereset benyújtására;³⁴
- a kollektív keresetek feltételeinek meg nem felelő ügyeket a peres eljárás legkorábbi szakaszában ki kell szűrni;³⁵
- legyen lehetősége az igénylők csoportjának arra, hogy széles körben tájékoztatást adjanak az uniós jog által biztosított jogok állítólagos megsértéséről, hogy fel kívánnak lépni ez ellen, adott esetben kártérítési keresetet benyújtva;³⁶
- a kollektív jogsértési per vesztese kell hogy megtérítse a pernyertes fél szükséges jogi költségeit („vesztes fizet” elve);³⁷
- a felperesnek nyilatkoznia kell a felhasználni kívánt anyagi források eredetéről (ha ezt harmadik fél adja, akkor a bírónak legyen lehetősége felfüggeszteni az eljárást, ha pl.

²⁹ A Bizottság ajánlása (2013. június 11.) az uniós jog által biztosított jogok megsértése tekintetében a jogsértés megszüntetésére és kártérítésre irányuló tagállami kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről. 2013/396/EU, HL 2013. L 201/60, 2013.7.26.

³⁰ Megjegyzendő, hogy ugyanezen nap kiadásra került egy közlemény is “A kollektív jogorvoslat horizontális uniós kerete felé” címmel (COM(2013) 401 final), amelyben bemutatta az eddigi fejleményeket és összefoglalta a legfontosabb kérdésekről alkotott bizottsági álláspontot.

³¹ *Pre-trial discovery procedures.*

³² Feltűnő az is, hogy az ajánlás gondosan kerüli az amerikai terminológiának megfelelő csoportos kereset (*class action*) kifejezést. E helyett legszélesebb értelemben kollektív keresetekről (*collective action*) beszél, amelynek két fő változata a csoportos kereset (*group action*) és a közérdekű kereset (*representative action*), amikor is kijelölt érdekképviselők vagy közigazgatási szervek perelnek a fogyasztók nevében. Lásd az Ajánlás (17) és (18) preambulum bekezdését, a definíciókat tartalmazó 3. pontját, illetve a pertársaság kapcsán a 21. pontot.

³³ Ajánlás 4. pont.

³⁴ Ajánlás 7. pont.

³⁵ Ajánlás 8. pont.

³⁶ Ajánlás 10. pont.

³⁷ Ajánlás 13. pont.

összeférhetetlenség áll fenn, vagy nem rendelkezik a felperes kellő anyagiakkal vesztése esetén a nyertes költségeinek kifizetésére);³⁸

- ha a kollektív pert magánjogi jogalany finanszírozza, akkor számára tilos pl. egyezségkötésre vonatkozó döntést befolyásolni, az alperes nem lehet a finanszírozó versenytársa és nem számíthat fel túlzott kamatot sem;³⁹ további szabály a kártérítésre irányuló kollektív keresetek esetében, hogy ha a pert magánjogi jogalany finanszírozza, akkor annak a díjazása nem alapulhat a megkötött egyezség vagy a megítélt kártérítés összegén, kivéve, ha a finanszírozás módját a felek érdekeinek védelme érdekében hatóság szabályozza;⁴⁰
- ha több tagállamban is indulhat per, nem szabad kizárni annak a lehetőségét, hogy azt egyetlen fórum bírálja el;⁴¹
- felperesi pertársaság a részvétel kinyilvánításának (*opt-in*) elvén alapulhat – ez alól csak akkor lehet kivételt tenni, ha azt az igazságszolgáltatás megbízható működésével kapcsolatos indokok alátámasztják -, továbbá elvárás, hogy a jogerős ítélet meghozatala előtt legyen lehetőség kilépni a pertársaságból;⁴²
- a kollektív perben az egyéneknek megítélt kártérítés összege nem lehet magasabb annál, mint amit egyéni igényérvényesítés esetén ítélték volna meg kártérítésként, tiltandó az elszenvedett kárnál magasabb kártérítés megítélése (büntető kártérítés);⁴³
- az ügyvédi díjak mértéke nem ösztönözhet a felek érdekei szempontjából felesleges perindításra, ha sikerdíjak kikötését a tagállam kivételesen lehetővé teszi is, rendelkezni kell e díjak szabályozásáról, figyelembe véve a felperesek teljes kártérítéshez való jogát;⁴⁴
- amennyiben pl. versenyhivatali eljárás is indult az ügyben, a származékos (*follow-on*) kollektív perben nem születhet a hatóság határozatával ellentétes döntés, kollektív kereset pedig főszabályként csak azután indítható, hogy a hatóság jogerősen befejezte eljárását;⁴⁵
- tömeges károkozás esetén a tagállamok a feleket megegyezéssel, bíróságon kívüli rendezésére ösztönzik, lesznek kollektív alternatív vitarendezési eszközök is, melyek alkalmazásának jogszerűségét bíróságok ellenőrzik.⁴⁶

E meglehetősen konkrét elvárásokról el lehet mondani, hogy főszabályként nem sok teret engednek a csoportos per amerikai modelljének tagállami intézményesítése számára – már ami az uniós jogra alapozott igényeket illeti. Mintegy vélelem állna fenn emellett, hogy az amerikai megoldás szükségszerűen visszaélésekhez vezetne, s a tagállami jogalkotónak kell „ellenbizonyítania”, hogy ez a helyzet az ő esetében mégsem áll fenn. Ugyanakkor a perek

³⁸ Ajánlás 14-15. pontok.

³⁹ Ajánlás 16. pont.

⁴⁰ Ajánlás 32. pont.

⁴¹ Ajánlás 17. pont.

⁴² Ajánlás 21-23. pontok.

⁴³ Ajánlás 31. pont.

⁴⁴ Ajánlás 29-30. pontok.

⁴⁵ Ajánlás 33. pont. A 34. pont szerint ez esetben biztosítani kell, hogy az elévülési idő ne teljen el a hatósági döntésre való várakozás folytán.

⁴⁶ Ajánlás 25. pont.

finanszírozása, az ügyvédi munkadíj és a kártérítés mértéke kapcsán mégis mintha az amerikai modell vadhajtasait nyesegető elvárásokat fogalmaz meg. Az alábbiakban kitérünk e kérdésre, bemutatva, hogy az amerikai csoportos per szabályozása, különösen jelenlegi, megreformált formájában a közérdeket szolgáló módon működhet.

Az ajánlás jogi természetéről tudni kell, hogy az nem kötelező, egyfajta puha irányelvnek felel meg. A tagállamoknak két éven belül meg *kell* hozniuk az ajánlásban foglalt elveket érvényesítő intézkedéseket, s be is kell számolniuk a Bizottságnak, amely újabb két év után eldönti, hogy szükség van-e jogalkotási lépéseket kezdeményeznie. Megfelelő indokoltság, különösen pedig a korai amerikai „vadhajtások” lenyeseése esetén az ajánlás nem zárja ki az *opt out* csoportos per tagállami szintű bevezetését.

A csoportos per jogpolitikai funkciója

A csoportos perekől elvárt célok azonosítása nem csak elméleti kérdés, a válasz ugyanis hatással van az intézmény – és az ahhoz kapcsolódó más jogintézmények - részletszabályaira. Alapvető cél annak a polgári jogi alapelvnek a lehető legszélesebb körben, hatékonyan érvényt szerezni, hogy aki kárt szenved, annak legyen érdemi, valós lehetősége a teljes kártérítésre, s ennek érdekében reális költségek mellett tudja igénybe venni az igazságszolgáltatás intézményeit. Kis értékű pereknél, ahol a várható költségek és kockázatok nincsenek arányban a károsultanként várható bevétellel, külön állami ösztönző szabályrendszert kell létrehozni a perhatékonyság érdekében, a kockázatok és költségek megosztásával. A felpereseknek kedvező ösztönzők hiányában az igényel „elkallódnak”, a károkozó végső soron még jól is járhat, amennyiben a hatóság által kiszabott büntetés kisebb, mint a jogsértés révén elért anyagi előny.

Ehhez kapcsolódóan úgy gondolom, hogy a tanulmány során több szempontból is tárgyalt *opt-in/opt-out*⁴⁷ közötti választást megkönnyíti a jogpolitikai kérdések előzetes tisztázása. Amennyiben elsősorban azt várjuk el a jogrendszerrel, hogy a jogsértőtől elvonja a jogsértéssel nyert hasznot, úgy az *opt-out* megoldás a célra vezető, míg ha az anyagi sérelmüknek aktívan utána járó jogalanyok kárának megtérítése a cél, akkor elegendő lehet az *opt-in* csoportos szervező elv bevezetése. Részben az emberi lustaságból, részben tudatos költség-haszon elemzésből⁴⁸ adódó különbség a két megoldás között az, hogy az *opt-in* rendszerben szükségszerűen lesznek olyanok, akik nem veszik a fáradságot a bejelentkezéshez, így a károkozó a haszon egy részét magánál tarthatja. *Opt-out* esetben a csoport (feltéve, hogy helyesen állapítják meg a kár mértékét) elvonja a károkozótól a jogsértéssel szerzett jövedelmet. Ez esetben az emberi lustaság legfeljebb azzal jár, hogy a kártérítési alapon marad némi pénz, melynek elosztásáról vagy a jogalkotónak, vagy a bírónak rendelkeznie kell.⁴⁹

A jogpolitikai dimenzióban további fontos szempont a jogérvényesítés hatékonyságának biztosítása. A közérdeket jobban szolgálja egy gyorsabb, minden hasonló gyökerű igényt

⁴⁷ Két fő szabályozói megoldás létezik a világon a csoportos perek kapcsán. Az *opt-in* csoport esetében az osztálytagsághoz kifejezett (írásbeli) nyilatkozat szükséges, minden felperes a per elején egyedileg nevesítésre kerül. *Opt-out* esetben az osztály, csoport definíciójának megfelelő minden egyes, előre nem azonosított személyt érint a per, ők legkésőbb az ítélet végrehajtásának szakaszában kerülnek azonosításra. A részletekről a tanulmány során fogunk szólni.

⁴⁸ E kérdést alaposan körbejárja Nagy Csongor István *Comparative Collective Redress from a Law and Economics Perspective...* című tanulmányában, lásd előbbi hivatkozás.

⁴⁹ Lásd később ennek kapcsán a *cy pres* intézményét.

felülelő per, mint tucatnyi kisebb jogvita. Egyazon magatartásból fakadó, sok vevőt károsító kartellezés vagy erőfölénnyel való visszaélés esetén mindenképpen hatékonyabb a sok potenciálisan kis jogvitát egyszerre, egy perben, egyszer s mindenkorra rendezni. A jogsértés és a kárszámítás egységessége ugyanúgy mindenkinek közös érdeke. A kartellező károkozónak is praktikus lehet egy eljárásban lezárni a múltat, ahelyett, hogy hosszú évekig perek sokasága foglalja le jogi részlegüket és forrásaikat.⁵⁰ Az *opt-out*, amerikai mintájú csoportos perben született ítélet *res judicata* hatása hozzásegítheti az alperest a múlt „egyszer s mindenkorra” lezárásához. A hagyományos *res judicata* újraértelmezése nélkül nem lehet hatékony csoportos per szabályozást kialakítani, annak mintegy fogalmi eleme, hogy egy adott perben született ítélet ítélt dolgot teremtse a csoportban érintett, de a perben aktív szerepet nem játszóknak vonatkozásában is.⁵¹

Fontos szempont a jogértelmezési koherenciához fűződő közérdek is: a jog tartalmának tisztázását jobban segíti, ha egy lényegében azonos tényállás mentén tisztázásra való jogkérdésben ne szülessenek eltérő bírósági értelmezések.

További szempont az is, hogy a hatékonyan működő magánérdekű jogalkalmazás elősegíti a védett érdekek fontosságának társadalmi tudatosítását, így adott esetben a versenyjog népszerűbbé, közismertté válását, a versenyhez fűződő közérdek fontosságának tudatosítását.⁵²

Egy további, a követendő szabályozási koncepciót meghatározó dimenziót az nyithat meg, ha a magánérdekű jogérvényesítést, illetve az ennek keretében kikövetelhető kártérítést a közérdekű (hatósági) jogérvényesítés *helyettesítőjének* tekintjük. Ebben az esetben lehet indokolt akár büntető jellegű (a teljes kár összegét meghaladó) kártérítés, s a felperesi pozíciót kedvező egyéb szabályok bevezetése. Ez a helyzet az USA-ban, ahol a magánérdekű versenyjogi perek (s ezek túlnyomó hányadát kitevő csoportos perek) adott esetben kifejezetten helyettesítik a szövetségi vagy tagállami hatósági fellépést, elismerve azt, hogy nem lehet minden versenyjogi sérelem kivizsgálására közpénzt áldozni.⁵³ Nem véletlenül mondják, hogy az amerikai jog által felvértezett antitröszt felperes sokban hasonlatos a büntető ügyben nyomozó ügyészhez.⁵⁴ Ez abból is látszik, hogy a szövetségi bíróságok előtt futó antitröszt perek elsőpró többségét magánfelek indítják, nem pedig szövetségi szervek.⁵⁵ A hatósági

⁵⁰ Különösen az amerikai bizonyítási eljárás szabályai miatt rendkívül megterhelő lehet a perhez szükséges dokumentumok előkeresése, becsatolása (lásd a *pre-trial discovery* fejezetet).

⁵¹ Később majd szót ejtünk még az ítélet relatív kötő erejének lehetőségéről; amennyiben a csoportos per tárgya a ún. diffúz, vagy kollektív jog, valóban szükségszerű, hogy egy jogkérdésben egy ítélet szülessen, függetlenül a felperesek kilététől, számától.

⁵² Ezt emeli ki az American Antitrust Institute 2011. áprilisi, a bizottsági konzultáció kapcsán megfogalmazott álláspontja, 3.o.: „... *promotes public support for the antitrust enterprise*”. Jó példa erre a bevezetőben említett hitelkártya társaságos egyezség: az ismert társaságok, vagy a jelentős összegek hírértékkel bírnak, ezáltal tudatosítják a közvéleményben is a szabályok létezését és azok fontosságát.

⁵³ Lásd pl. „...*private suits provide a significant supplement to the limited resources available to the Department of Justice for enforcing the antitrust laws and deterring violations.*”; *Reiter v. Sonotone Corp.* 442 U.S. 330, 344 (1979). Európai szinten inkább csak a retorika szól erről, az eljárási szabályok nem tükrözik a kártérítési perek egyfajta kiegészítő szankció jellegét, jóllehet ha egy vállalkozás ma versenyjogi jogsértés kockázatelemzést végezne, akkor a várható bírságok mellett a várható kártérítések összegét is a mérleg serpenyőjébe kell raknia. Ettől azonban az európai eljárási minták, az amerikaitól eltérően, nem teszik a felperest egyfajta „privát ügyész” szerepkörbe.

⁵⁴ „...*the plaintiff asserting his rights under the Act has been linked to a private attorney-general who protects the public's interest*”. *Mitsubishi Motors*, 473 U.S. 635.

⁵⁵ A legfrissebb statisztika szerint a kerületi bíróságoknál 762:12 a magán/szövetségi antitröszt keresetek aránya. Lásd:

jogalkalmazással egyenértékű erejű és jelentőségű pereskedés azért is szükséges lehet, mert adott esetben a versenyhatóság a kormányzati gazdaságpolitikához illeszkedően olyan prioritások mentén dolgozhat, amely nem vezet minden egyes potenciális versenyjogi jogsértés kivizsgálásához és elrettentő erejű szankcionálásához.⁵⁶

Az USA-ban a magánérdekű versenyjogi perek szabályozását általában, ezek csoportos változatait pedig különösen, nem csak az okozott kár megtérítése iránti és perhatékonysági igények motiválják, hanem megjelenik a hatósági eljárás helyébe lépő szankcionáló, elrettentő funkció is.⁵⁷ Egy, az 1990-es évektől számított 40 legnagyobb sikeres versenyjogi magánpert megvizsgáló 2008-as tanulmány szerint közel 20 milliárd USD-t kaptak vissza a károsultak, melynek közel fele 15 olyan per hozománya, amelyek nem szövetségi versenyhivatali intézkedés nyomán, hanem magánérdek védelmében indultak.⁵⁸ Témánk szempontjából fontos, hogy a vizsgált 40 magánérdekű per 85%-a csoportos per volt, a többit pedig nem vevők, hanem versenytársak kezdeményezték. A jelentős vevői, illetve fogyasztói perek tehát mindig csoportos igényérvényesítés alakját öltik.

Az EU-ban is fontos kérdés lenne a versenyjogi szabályok kikényszerítésének két módja, a versenyhatóságok által képviselt közérdekű és a sérelmet szenvedett vállalkozások, fogyasztók által működtetett magánérdekű jogérvényesítés közötti kapcsolat tisztázása. A kapcsolat már csak azért is szükséges, mert a jogbiztonság érdekében megoldást kell arra találni, hogy egyazon versenyjogot sértő magatartást ne ítéljenek meg különbözőképpen a közérdekből vagy magánérdekből jogot alkalmazó hatóságok, illetve bíróságok.⁵⁹

A közérdekű és magánérdekű jogérvényesítés viszonya tehát jelentősen meghatározza a csoportos perek kapcsán kialakítandó eljárási szabályokat. Amennyiben a kártérítési perek⁶⁰ versenyhivatali, ideértve mind az EU Bizottság, mind a Gazdasági Versenyhivatal (GVH) mind más EU tagállam vagy akár más ország antitröszt hatóságát, döntések után indulnak (ún. *follow on* perek), úgy a felpereseket nem szükséges különleges bizonyíték begyűjtési jogosítványokkal felruházni. Ha azonban e pereknek inkább kiegészítő, követő mintsem önálló szerepet szán a jogalkotó, akkor valóban kevesebb érv szól az amerikai modellben látható erős felperesi jogosítványok kodifikációja mellett.

<http://www.uscourts.gov/Viewer.aspx?doc=/uscourts/Statistics/FederalJudicialCaseloadStatistics/2013/tables/C02Mar13.pdf>

⁵⁶ Az USA-ban közismert, hogy a republikánusok a piacban és a vállalkozásokban jobban bízó, kevésbé aktív antitröszt politikát folytatnak, amely mellett mind a tagállami főügyészek, mind a csoportosan pereskedők nagyobb mozgásteret kapnak.

⁵⁷ A magánérdekű perek dominanciáját mutatja az American Antitrust Institute: The next Antitrust Agenda c. anyaga, 222, 228.o. (Ed. Albert A. Foer, 2008). E szerint a 2000-es évek elejére a szövetségi bíróságokon tárgyalt antitröszt perek 25:1 arányban állnak a szövetségi kormányzati fellépésekhez képest. Igaz, hogy 1978 óta a magánpererek száma csökkent, de a kormányzati beavatkozás intenzitása még ennél is jobban visszaesett. A közérdekű és magánérdekű eljárások koordinálásáról lásd: D. Rosenberg and J. P. Sullivan: Coordinating Private Class Action and Public Agency Enforcement of Antitrust Law; <http://ssrn.com/abstract=795524>.

⁵⁸ Rober H. Lande & Joshua P. Davis: Benefits From Private Enforcement: An Analysis of Forty Cases; 42 U.S.F.L. Rev. 879, 891 (2008)

⁵⁹ Erre sor kerülhetne oly módon, hogy egy versenyhatóság csak a közérdekből kiemelten fontos, nehezen feltárható jogsértésekben indít eljárást, azokban a jogvitákban, ahol várhatóan, vagy akár már ténylegesen is folyik pereskedés, maga nem indítana eljárást (legfeljebb más eszközökkel, *amicus curiae*-ként támogatná a bíróság munkáját). Ennek a lehetősége a magyar jogrendszerben is adott, bár olyan esetről nem tudunk, amikor a GVH kartell gyanúja esetén közérdek hiányból állt volna el az eljárás megindításától, mintegy ráhagyatkozva az érintett károsultak pereskedési kedvére.

⁶⁰ A magánérdekű pereskedés ennél szélesebb fogalom, a gyakorlatban azonban kártérítési igény esetén várhatók csoportos perek.

Az uniós politika átgondolatlanságát mutatja, hogy az EU versenyjogi kártérítési irányelve⁶¹ mintha inkább az utóbbi megoldást preferálná (s egyben választaná a tagállamokkal), amikor is viszonylag erős, az amerikai *discovery procedure*-hoz hasonló jogokat ad a felperes kezébe. A többi releváns jogi dokumentumból azonban éppen ellenkező irány tűnik ki.⁶² Nincs tehát világos koncepció a közérdekű hatósági és a magánérdekű polgári peres jogérvényesítés kapcsolata tekintetében, ami bizonytalanságot okoz a csoportos perek tagállami szabályozása tekintetében is.

5. Az amerikai antitröszt csoportos perek szabályai

Az első szabályok és csoportos perek

Közismert tény, hogy külföldön bevált jogintézmények hazai átvételekor körültekintően kell eljárni, figyelembe véve a kulturális, történelmi, jogrendszerbeli különbségeket.⁶³ A vállalatok közötti versenykorlátozásokat tiltó antitröszt jog és csoportos perlekedés érdekes módon egyaránt *common law* eredetű. A XVII. sz. végén az *equity* alapon döntő angol *Court of Chancery* munkálta ki a *Bill of Peace* szabályt, amely szerint, ha a pertársaság nem volt praktikus, akkor egy személy a hozzá hasonló helyzetű személyek nevében is perelhetett egy közös tény vagy jogkérdés tisztázása érdekében, a bíróság döntése kötelező volt a csoport tagjaira, akár részt vettek a perben, akár nem.⁶⁴

Az USA Legfelsőbb Bírósága, követve a *common law* hagyományokat, 1853-ban ismerte el egy egyházi vagyoni perben a csoportos per kivételes lehetőségét,⁶⁵ majd mintegy száz évvel ezelőtt került kodifikálásra.⁶⁶ 1938-ban fogadta el a Kongresszus a 23. szabályt, az azonban egészen 1966-ig nem szólt arról, hogy az *opt in* vagy *opt out* módon kell hogy működjön a csoportképzés. Másként fogalmazva, nem volt tisztázott csoportos per esetében a *res judicata* kérdése.⁶⁷ A gyakorlatban az a szabály alakult ki, hogy az egyén megvárhatta,

⁶¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2014. november 10-én elfogadott irányelve a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról. http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/proposed_directive_en.html (2014. december 7-i letöltés).

⁶² Az Európai Parlament 2012. februári határozat csak szigorú megkötésekkel és cseppet sem USA-barát megközelítéssel deklarálta a csoportos perek szükségességét (2012. február 2-i határozat, 2011/2089(INI), különösen annak 21. pontja). Az európai csoportos perek alapvetően *follow-on* jellegűek lennének, amely szintén egy érv lehet amellől, hogy nincs szükség az amerikai mintázó, felperesi pozíciót erősítő szabályokra. Anélkül, hogy kifejtene annak hiányosságait, a határozat rögzíti, hogy Európának tartózkodnia kell az USA-stílusú csoportos per bevezetésétől, mivel az az európai jogi hagyományokkal ellentétes. Lásd erről bővebben e tanulmány bővített változatát, mely elérhető a Pázmány Working Papers sorozatban, www.pwps.com.

⁶³ Erre hívja fel a figyelmet egyebek között az ABA Sections of Antitrust Law and International Law válasza az EU Bizottság vitaanyagára, 2011. április 30., 3. o. 2. lábjegyzet.

⁶⁴ Fabio Polverino: A class action model for antitrust damages litigation in the European Union, 3. o.; (2006) letölthető: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=927001. A középkori angol csoportos perekről lásd: Stephen C. Yeazell: From medieval group litigation to the modern class action (Yale University Press, 1987).

⁶⁵ *Smith v. Swormstedt*, 57 US (16 How.) 288 (1853)

⁶⁶ Federal Equity Rule 38 (1912).

⁶⁷ Gidi, *ibid*, 386-387. o., megjegyezve, hogy e múltbeli bírói bizonytalanság miatt mondta ki az 1966-os módosítás, hogy az ítélet attól függetlenül kötelező a csoport tagjaira, hogy az számukra kedvező, vagy kedvezőtlen.

hogyan alakul a per, s elegendő volt a végső szakban bejelentkeznie (tehát lényegében az *opt in* megoldás működött).⁶⁸

Az első versenyjogi csoportos per - a hatvanas évek elején - a General Electric és társai áregyeztetéséről szólt.⁶⁹ A *villamossági berendezések* ügyében először szövetségi büntetőjogi felelősségre vonásra került sor, húsz vádirat alapján négy esküdtszéki ítélet született, melyben a bírók börtönbüntetések mellett 29 cégre 1.9 millió USD pénzbüntetést, továbbá 45 személyre egyéni pénzbüntetést szabtak ki. A neheze azonban csak ez után következett a GE számára: 1500 követő kártérítési per indult, 1964-re az akkor már 1800-as nagyságrendű igény 90%-a került rendezésre, 160 millió USD összegben.

A csoportos perekkel kapcsolatban felmerült kifogások rendezése érdekében 2005-ben fogadták el a *Class Action Fairness Act*-ot (CAFA),⁷⁰ amely az előbb említett szövetségi polgári jogi eljárási szabályokat módosította. A CAFA felhívta a bírókat, hogy mielőbb alakítsanak ki *best practice* szabályokat.⁷¹ Az előbb hivatkozott kézikönyv is hangsúlyozza, hogy egyszerű csoportos per nem létezik: az eljáró bíróra mindig nagy felelősség hárul kiszűrni az inkompetens felperesi képviselőket, ellenőrizni az egyezség tartalmát, illetve a kért ügyvédi munkadíj összegének tisztességét.⁷²

2007-ben született meg a Kongresszus által létrehozott Antitrust Modernization Committee jelentése és ajánlásai az amerikai szövetségi versenyjog továbbfejlesztéséről.⁷³ Ez a csoportos perek kapcsán az egyetemleges felelősség kérdésének rendezését vetette fel a csoportos perbe bocsátkozó alperesek és az önállóan védekezők helyzete kapcsán. Javasolták továbbá, hogy az esetjogot felülírva mind a közvetlen, mind a közvetett vevő perelhesse a károkozót, s lehessen használni a költségemelkedés továbbadására épülő védekezést. Ennek nyomán azonban nem került sor jogszabály módosításra.

A csoportos per hatályos szabályai

A csoportos perhez jelenleg számos feltétel együttes fennállását kell bizonyítania a felperes ügyvédjének:⁷⁴

- a) olyan sok tagból áll a csoport, hogy nem praktikus a pertársaság intézménye (*joinder*);
- b) a csoport tagjait összekötő közös tény- és jogkérdések állnak fenn;

⁶⁸ Lásd pl. *Chrapliwy v. Uniroyal, Inc.*, 71 F.R.D. 461, 463 (N.D. Ind. 1976)

⁶⁹ *Atl. City Elec. Co. V. Gen. Elec. Co.*, 226 F. Supp. 59, 60-61 (S.D.N.Y. 1964). Az ügyben egyébként felmerült a *passing on defence* is, de itt még a bíróság amellelt foglalt állást, hogy az alperes a csoportos per elkerülése érdekében nem hivatkozhat arra, hogy a felperesek legalább részben áthárították a költségeik emelkedését a végső vevőkre.

⁷⁰ Pub. L. No. 109-2, 119 Stat. 4 (2005)

⁷¹ Ennek keretében tették közzé a Federal Judicial Center Barbara J. Rothstein & Thomas E. Willging: *Managing Class Action Litigation: A Pocket Guide for Judges* c. művének harmadik kiadását (2010); elérhető: [http://www.fjc.gov/public/pdf.nsf/lookup/ClassGd3.pdf/\\$file/ClassGd3.pdf](http://www.fjc.gov/public/pdf.nsf/lookup/ClassGd3.pdf/$file/ClassGd3.pdf), 2013. november 4-i letöltés.

⁷² Kézikönyv, *ibid*, 1-2. o.

⁷³ ...

⁷⁴ Federal Rules of Civil Procedures 23 (a) és 23(b)(3).

- c) a reprezentatív felperesek⁷⁵ kérelmei, illetve védekezése tipikus a csoport tagjai szempontjából;
- d) a reprezentatív felek tisztességesen és megfelelően fogják képviselni a csoportot;

E négy feltételt szokás angolul röviden *numerosity*, *communality*, *typicality* és *adequacy* néven összegezni, azaz számosság, közösség, tipikusság és adekvátság. Az első feltétel kapcsán nem kell azt bizonyítani, hogy a pertársaság teljesen kivitelezhetetlen lenne. Nincs számszerű előírás sem a tagok számára nézve, s az sem probléma, ha pontosan nem is számszerűsíthetők a felperesek (*per relationem* csoportdefiníció). A közösség kapcsán fontos kérdés az USA-ban a közvetlen és közvetett vevők perképesége (*passing on defence*, áremelés továbbadására alapuló védekezés). A harmadik feltétel esetében az a lényeg, hogy a megnevezett felperesek és a „névtelen” csoport tagok érdekei, főbb érvei között azonosság álljon fenn. A tipikusságot nem zárja ki, hogy a vevők különböző helyzetűek, káruk nagyságrendje eltérő. Nem alakulhat meg azonban a csoport, ha abban nem csak azonos helyzetű felek vannak, hanem pl. egy vertikális értéklánc különböző szintjein álló, eltérő érdekű károsultak egyszerre perelnének.⁷⁶

A 23(b) szakasz szerint a csoport fenntartásához folyamatosan fenn kell állnia a 23(a) négy feltételének, továbbá az ott felsorolt három eset közül legalább egynek. Antitröszt ügyekben ezek közül a harmadik, a 23(b)(3) kitétel a leginkább releváns: a csoporthoz fűződő tény, vagy jogkérdések lényegesebbek legyenek, mint a tagok egyéni problémái, kérdései (*predominance*), és a csoportos per legyen a lehető legjobb megoldás a jogvita tisztességes és hatékony tisztázására (*superiority*). Ennek eldöntéséhez a törvény négy támpontot sorol fel:

- a) érdekelték lehetnek-e a csoport tagjai különálló perek vitelében
- b) a csoport tagjai a jogsértés kapcsán indítottak-e már pereket
- c) kívánatos-e a jogvitákat egyetlen fórum előtt összevonni és
- d) mennyire nehéz megszervezni a csoportos jogvitát.

A *predominancia* feltétele általában teljesül, ha rendelkezésre áll a jogsértést mutató általános, minden csoport tag esetére releváns bizonyíték.⁷⁷ A csoportos per alkalmazását nem zárja ki az, hogy a kár mértéke az egyes csoporttagoknál eltérő. Némileg hasonlatosan az európai kárvédelemhez, egy amerikai fellebviteli bíróság ítélete szerint árkartellnél a kár létezéséhez elegendő bizonyítani, hogy a normál piaci árakhoz képest magasabb árak érvényesültek a piacon, s hogy a felperes a kartell időszaka alatt vásárolt a termékből.⁷⁸

A fogyasztók széles körét érintő antitröszt ügyekben a csoportos perlés a legtöbb esetben vitán felül a legjobb megoldás (*superiority*), mivel az egyénienként kis mértékű kárösszeg és a

⁷⁵ Másként: *named plaintiffs*, azok a felperesek, akik név szerint szerepelnek a perben. A meg nem nevezett (akár százezres számosságú) felperesekhez képest több teher hárul rájuk, melynek ellentételezéseként magasabb kompenzációba részesülnek.

⁷⁶ *Methionine Antitrust Litigation*, 204 F.R.D. 161, 167 (N.D.Cal. 2001), csoport jóváhagyásának megtagadása. Ilyen esetekben az érdekcsoportonkénti külön-külön csoportképzés a szokásos megoldás.

⁷⁷ Lásd pl. *Vitamins antitrust litigation*, 209 F.R.D. 251, 262 (D.d.C. 2002.)

⁷⁸ Ezt szokás *'Bogosian short-cut'*-nak is hívni: *Bogosian v. Gulf Oil Corp.*, 561. F. 2d 434, 454 (3rd Cir. Jan. 9. 2004).

közgazdasági bizonyítás⁷⁹ nehézségei az egyéni, vagy pertársaság szintű jogvitát életszerűtlenné teszi. E körben a bíróság költség/haszon elemzést is végezhet. Elbukhat a csoport létrehozása, ha kiderül, hogy azonos kérdésben többen már önállóan egyéni pert indítottak.⁸⁰

Megemlítendő még a 23(b)(1)(a) szerinti csoport is, amikor annak a veszélye áll fenn, hogy az egyes csoporttagok vonatkozásában különböző fórumok a másik oldal (tipikusan a jogsértő alperes) vonatkozásában eltérő magatartásokat írnának elő. Ebben az esetben, éppen az egységesség biztosítása érdekében, nem lehet élni az *opt out* lehetőségével sem, azaz lényegében kötelező a csoporttagság.⁸¹

A csoportjövahagyó végzés

Az egyik legfontosabb garanciális szabály, hogy a csoport megalakulásához bírői hozzájárulásra (*certification*) van szükség. Ez messze nem egy automatikus eljárási rutinlépés, hanem a csoportos per legfontosabb mozzanata. A csoport „bejegyzése” általában két meghallgatást igényel, amelyek után sor kerül egy ideiglenes, majd egy végső jövahagyásra. A bírői kontroll komolyságát mutatja, hogy manapság nagyjából minden ötödik csoportalakítás iránti kérelmet fogadják csak el a bíróságok.⁸² A döntés joghatása abban áll, hogy körvonalazza azt a személyi kört, akik később jogosultak lesznek a kártérítésre, akiket bekerülnek az értesítendő személyek közé, illetve akiket kötni fog a csoportper ítélete. A csoport jövahagyása „fél győzelem” a felpereseknek, mert a bírői végzés olyan nagy nyomás alá helyezi az alperest, melynek eredményeként nyitottabb lesz az egyezséggel történő mielőbbi vitalezárásra.⁸³

A jövahagyó végzés fontos eleme a csoport meghatározása: e személyekre nézve lesz kötelező az ügyben születendő ítélet, vagy egyezséget jövahagyó végzés. Antitröszt ügyekben tipikusan arra épül a definíció, hogy a meghatározott vállalkozástól a megnevezett árut adott időszakban ki vásárolta. Általában azt is körül írják, hogy kik nem tagjai a csoportnak, így különösen, akik más csoportban érintettek, akik egyedül perelnek, akik tisztviselői az alperesnek, vagy bizonyos tagállamok lakosai.

A csoporttagok értesítésnek kivitelezhetősége már a jövahagyáskor is fontos szempont lehet a csoport menedzselhetősége szempontjából.⁸⁴

⁷⁹ Magánérdekű antitröszt perek 80%-ában került sor egy 2002-es felmérés szerint szakértői vélemény beadására. Ennek költsége is fontos tényező a csoportos perlés mellett. Lásd: ABA Antitrust Class Actions Handbook, *ibid*, 193-194. o.

⁸⁰ ABA Antitrust Class Actions Handbook, *ibid*, 129.o.

⁸¹ Idevágó példa az amerikai kosárlabda szervezését, a játékosok és klubok viszonyát forradalmasító *Oscar Robertson v. NBA* jogeset (556 F. 2d 682, 685 2d Cir. 1977). Hat év előkészítés után, az idő-és költségigényes előbizonyítást követően, nem sokkal a tárgyalás előtt született meg ez egyezség a játékosok képviselői és az NBA, valamint a csapatok között, amely azon túl, hogy átírta a játékosok jogaira vonatkozó korábbi szabályokat, mintegy 479 játékosnak 4,9 millió USD kártérítés kifizetéséről is szólt.

⁸² Thomas E. Willging & Shannon R. Whetman: Attorney Choice of Forum in Class Action Litigation; 81 Notre Dame L. Rev. 635-36. o. (2006). A tanulmány szerint az 1994 and 2001 között állami bíróságokon beadott keresetek 22%-ban, szövetségi bíróságokon az esetek 20%-ában hagyták jóvá a csoport megalakulását.

⁸³ Van olyan nézet is, amely szerint a csoport jövahagyása olyan jelentőségű döntés, amely visszaélésekhez vezethet felperesi oldalon. Ezzel szemben érvel: Charles Silver: “*We’re Scared to Death*”: *Class Certification and Blackmail*, 78 N.Y.U. L. Rev. 1357 (2003).

⁸⁴ *Vivendi Universal, S.A. Securities Litigation*, 242 F.R.D. 76, 107–09 (2007)

A bíró e szakban egyebek között azt vizsgálja, hogy a csoport tagjait érte-e kár, azt azonban nem kell feltétlenül összezszerűsíteni.⁸⁵ Az nem teljesen tisztázott, hogy azt kell-e bizonyítani, hogy a csoport minden egyes tagja, vagy legalábbis egy bizonyos többsége károsult-e. E leszűkítő értelmezés alapja az lehet, hogy a 23(b)(3) szabály szerint azt kell bizonyítani, hogy a közös kérdések dominálják-e a pert, nem pedig azt, hogy csak és kizárólag közös kérdések vannak terítéken. Antitröszt ügyeknél a közös, domináns kérdés az szokott lenni, hogy az alperes magatartása versenykorlátozó volt-e vagy sem. Egy következő közös kérdés lehet, hogy a jogellenes magatartás okozott-e kárt. Végül, a kár pontos mértéke valóban igényelhet egyedi problémák kezelését, de ettől még nem ez lesz a per domináns kérdése (ezzel ellenkező megközelítés esetén lényegében ellehetetlenülnének az antitröszt csoportos perek).⁸⁶ Amennyiben az egyedi, kárösszeghez fűződő kérdések nem dönthetők el a csoportos perben, a bíró akár dönthet eleve különböző alcsoportok létrehozásáról, vagy - megszüntetve a csoportként kezelést – tájékoztatja a károsultakat, hogy hogyan, milyen egyedi eljárásban szerezhetnek érvényt konkrét igényüknek.

Az USA-ban a bíró döntheti el, hogy a csoport megnevezett felpereseit képviselő ügyvéd kellően képzett és elegendő gyakorlattal rendelkezik-e a csoport érdekeinek képviseletére. Nagy jelentőségű és méretű csoportos pereknél gyakori, hogy több ügyvédi iroda is verseng a vezető ügyvédi címért. E helyzetben az ügyvédek feloszthatják egymás között a feladatokat – és persze a költségeket. A bírónak ilyenkor feladata lehet megvizsgálni, hogy nincs-e az indokoltnál több ügyvéd foglalkoztatva, a nagyobb költségek ugyanis csökkentik a károsultaknak jutó összeget. Megállapodás hiányában a bíró feladata kijelölni a pert vezető ügyvédi irodát.⁸⁷ Van arra is példa, hogy versenyeztetéssel választják ki az ügyfelekre nézve legkedvezőbb ajánlatot tevő ügyvédet.

A csoport jóváhagyása előtt is dönthet a bíró a kereset elutasításáról vagy egy *summary judgment*-et⁸⁸ indítványozó kérelmekről, sőt, a már hivatkozott bírói kézikönyv kifejezetten ezt ajánlja a bírák részére. A csoport megalakulása előtti egyezség jóváhagyása esetén a bírói döntésre kihatással van a csoporttagok értesíthetősége. Nem optimális megoldás az *opt-out* csoportos perlés, ha a tagok nagy hányadának elérésével értesítésével járó költségek aránytalanul nagyok az egyezség összegéhez képest.⁸⁹

Ha a vitázó felek már e szakaszban eljutnak az egyezségig, akkor arra is van mód, hogy ne peres csoportot (*litigation class*), hanem egyezkedő csoportot (*settlement class*) hagyjon jóvá a bíró.

Nem ritka eset, hogy egyetlen károkozó magatartás nyomán több felperesi csoport alakuljon. Például, egy folyó, vagy tenger szennyezés esetén más természetű és összegű kár éri a halászokat, mint az idegenforgalmi bevételektől eleső vendéglősöket és szállaskiadókat. Ezek

⁸⁵ *Visa Check/MasterMoney Antitrust Litig.*, 280 F.3d 124, 140 (2d Cir. 2001)

⁸⁶ *Bell Atl. Corp. v. AT&T Corp.*, 339 F.3d 294, 306 (5th Cir. 2003)

⁸⁷ Ebben a később hivatkozott kézikönyv szerint szerepet játszhat az is, ha a bíró előre, zárt borítékban bekéri az ügyvédektől a javasolt és valószínűnek tartott munkadíj és költségbecslésüket, id. mű 8. o. Lásd továbbá az ABA Class Actions Handbook, *ibid*, 129-134. o

⁸⁸ *ibid*, 9. o. A *summary judgment* lényege, hogy valamelyik fél (tipikusan az alperes) kérésére a bíró a rendelkezésre álló irati bizonyítékok alapján megállapítja, hogy a tények nem alapozzák meg a felperesi kérelemben foglaltakat (azaz nincsenek részletes bizonyításra szoruló tények és egyértelmű, hogy kinek van igazsága). Ezzel elkerülhetővé válik nemcsak maga a tárgyalás, hanem az azt megelőző, költséges és hosszadalmas bizonyíték feltárási eljárás (*discovery*, lásd később). A *Federal Judicial Center* adatai szerint minden második ítélettel záruló per esik e kategóriában, 70%-ban alperese a kérelmezője, s kb. a kérelmek 40%-a jár sikerrel – *Report on Summary Judgment Practice*).

⁸⁹ *Judges' Class Action Notice and Claims Process Checklist and Plain Language Guide*, 2010.

esetében a jogsértő magatartás és a kár közötti okozati kapcsolat is eltérő bizonyítást igényelhet, ami elég indok ahhoz, hogy a bíró különböző felperesi csoportokat hagyjon csak jóvá.

A csoport megalakulását nem zárja ki, hogy korábban, azonos jogkérdésben egy hatóság már eljárta, s akár meghatározott összeg visszafizettetését is előírta. Így például a *First Databank* ügyben a *Federal Trade Commission* állapodott meg abban a vállalkozással, hogy közel 19 millió dollárt visszafizet ügyfeleiknek egyfajta jogalap nélküli gazdagodás címen. Az érintettek azonban nem érték be ennyivel, a csoport perben született egyezség révén további nyolcmillió dollárhoz jutottak.⁹⁰

Közvetett és közvetlen károsultak perindítási jogosultsága

Nem kifejezetten a csoportos perekhez kapcsolódó, de azok gyakoriságát befolyásoló általános (tehát nemcsak a csoportos perekre irányadó) perjogi szabályként szükséges megemlíteni, hogy hogyan alakul a perindításhoz való jog szabályozása. A Legfelsőbb Szövetségi Bíróság *Illionis Brick* döntése szerint szövetségi jogi alapon csak a közvetlen vevők léphetnek fel kártérítési igénnyel, a végső fogyasztók nem, ők legfeljebb csak a jogsértés abbahagyása érdekében perelhetnek, kártérítési igénnyel legfeljebb tagállami jog alapján állhatnak elő⁹¹.

Ily módon könnyen előfordulhat, hogy szövetségi jogi alapon, szövetségi bíróság előtt indul egy csoportos per, ahol a közvetlen vevők a felperesek, míg ugyanazon jogsértés miatt tagállami jog alapján, tagállami bíróság előtt a fogyasztók, mint közvetett károsultak perelnek. A bíróságok ilyen esetben nem kooperálnak együtt érdemben, az összehangolást csak az segítheti, ha a csoportot vezető ügyvéd az alperesekkel meg tud állapodni az információk, adatok megosztásán.

Az optimális megoldás régi vitatéma.⁹² A munkáját 2007-ben lezárta, törvényhozás által felállított vizsgáló bizottság kifejezetten javasolta az *Illionis Brick* és *Hannover Shoes* ítéletek törvénnyel való felülírását, lehetővé téve, hogy nemcsak a közvetlen, hanem közvetett (végső) vevők is érvényesíthessék kárigényüket.⁹³

Értesítés a csoport megalakulásáról, *opt out* döntés

Akár „beszavazós”, akár „kiszavazós” megoldást választ is a jogalkotó, alapvető fontosságú, hogy a versenyjogi jogsértés károsultjai információt kapjanak arról, hogy őket is érintő ügyben csoportos per indult. A tájékoztatásnak tartalmazni kell azt a figyelmeztetést, hogy az érintettek jogviszonyaira is kiható döntés fog születni és jogukban áll úgy dönteni, hogy inkább nem vesznek részt a csoportban (*opt out*). Az értesítés funkciója az érintettek jogait védeni, nem pedig a csoportnak, vagy éppen az azt vezető ügyvédi irodának reklámot csinálni. Ez akkor is elvárás, ha az értesítés szövegére a felperesi ügyvéd tesz javaslatot és annak költségét is ő

⁹⁰ *In re First Databank Antitrust Litigation*, 209 F. Supp. 2d 96, 98 (D.D.C. 2002).

⁹¹ *A California v. ARC America Corp.* 490 U.S. 93 (1989) ügyben egy cementkartell kapcsán a Supreme Court megállapította, hogy a megengedő tagállami szabályok nem ellentétesek a kongresszusi akarattal.

⁹² Lásd erről pl. *Antitrust Class Actions Handbook*, ABA Section of Antitrust Law, 2010. 9-19. o.

⁹³ Ez téma volt az Antitrust Modernization Commission jelentésében és javasolataiban, lásd a 47. számú ajánlást. Elérhető: http://govinfo.library.unt.edu/amc/report_recommendation/introduction.pdf - 2013. november 3-i letöltés. A bizottság javasolta azt is, hogy a közvetlen és közvetett károsultak ügyeit vizsgáló pereket egy bírósághoz lehessen tenni.

állja. Az alperesek észrevételt fűzhetnek az értesítéshez, s végül a bíró hagyja jóvá annak tartalmát.

Az értesítésre korábban az eljárás legelején került sor (minél előbb megalakult a csoport, annál korábban tudnak az érintettek dönteni, hogy hallgatásukkal maradnak-e a csoportban, vagy abból kiválva külön utat választanak), mára azonban ennek időpontja sok esetben, éppen a visszaélések kiszűrésére irányuló alapos bírói hozzáállás okán későbbre, a pert megelőző bizonyítás (*discovery*) szakaszára tolódik ki.⁹⁴

Az értesítés optimális formája is gyakran vita tárgya. A kérdés az, hogy milyen módszerrel lehet a lehető legtöbb, ideális esetben valamennyi érintett figyelmét felhívni a készülő perre. A bírói kézikönyv szerint az ideális „célba jutási arány” 70-95% között kell hogy legyen.⁹⁵ Amennyiben a károsult személyek kiléte ismert és nincsenek túl sokan sem, elvárt az egyedi, levél útján történő tájékoztatás. Ha viszont sokan vannak a potenciális károsultak, vagy előre nem azonosíthatók, úgy a sajtó útján történő informálás a szokásos.

A kongresszus által létrehozott *Federal Judicial Center* egy ellenőrző kérdéslistát is kidolgozott a bírók segítségével annak érdekében, hogy megfelelő döntéseket hozzanak az értesítés jóváhagyásakor.⁹⁶ Ebből az alábbi szempontokat érdemes kiemelni:

- Fontos elvárás, hogy az értesítés olyan szóhasználattal, olyan „nyelven” kerüljön közzétételre, hogy a potenciális címzetti kör azok lényegét fel tudja fogni.⁹⁷
- A csoport megalakulásakor fontos kérdés a pontos csoportdefiníció. Nem szabad kétséget hagyni a felől, hogy ki tartozik a csoporthoz (kinek kell adott esetben kijelentkeznie), s ki nem tartozik eleve hozzá.
- A bírói jóváhagyást elősegítő körülmény, ha az értesítés megszervezését és a válaszok kezelését erre szakosodott vállalkozás, szervezet végzi, mert ez nagyban csökkenti az eljárási hibák, panaszok valószínűségét.

Mindennek fontos kihatása van az elévülési idő telésére. A hiányzó csoporttagok vonatkozásában az elévülés nyugszik, amíg a bíró nem dönt a csoport jóváhagyásáról. A csoport megalakulását követő kiválásról döntő károsult szempontjából újból telni kezd az elévülési idő.

Az értesítést követően a tapasztalatok ritka a csoportból való kiválás.⁹⁸ Minél kisebb az egy főre jutó kár összege, annál nagyobb a valószínűsége, hogy a csoport egyben marad – erre jó

⁹⁴ ABA, *ibid* 7. o.

⁹⁵ *Ibid*, 27. o.8.

⁹⁶ Elérhető: [http://www.fjc.gov/public/pdf.nsf/lookup/NotCheck.pdf/\\$file/NotCheck.pdf](http://www.fjc.gov/public/pdf.nsf/lookup/NotCheck.pdf/$file/NotCheck.pdf). (2013. november 3-i letöltés.)

⁹⁷ Az értesítésnek szokásosan létezik egy rövidebb, egy oldalt kitevő, és egy néhány oldalas hosszabb változata. A későbbiekben említett *kálisó* (*potash*) csoportos perben a rövid tájékoztató érdeklődést felkeltő, vastag betűvel szedett címe: „If You Purchased Potash Between July 1, 2003 and September 20, 2012 You May Be Affected by a Class Action Settlement.” http://classaction.kccllc.net/Documents/PTL0001/PTL_JSC_Short%20Form%20Notice.pdf. A hosszabb értesítés külön honlapon olvasható: <http://www.potashantitrust-classaction.com/CaseInfo.aspx?pas=PTL>. (Mindkettő 2013. november 3-i letöltés.)

⁹⁸ Theodore Eisenberg és Geoffrey P. Miller kutatása szerint ez az arány mindösszesen 0,1%. Lásd: *The Role of Opt-Outs and Objectors in Class Action Litigation: Theoretical and Empirical Issues*, 57 Vand. L. Rev. 1529 (2004);

példa éppen a fogyasztóvédelmi, illetve fogyasztókat érintő versenyjogi ügyek. Ha közvetlen vevők perelnek, akkor sor kerülhet kiválásra, hiszen előfordulhat, hogy a tartós üzleti kapcsolat fenntartása érdekében egyes nagyobb vevők más megoldással szeretnék a jogvitát lezárni.

Eljáró bíróságok

Az elmúlt évtizedekben az USA-ban problémát okozott, hogy a felperesek olyan tagállami bíróságokat preferáltak, ahol a szokások, vagy legalábbis a várakozások szerint a bírók, illetve az esküdtszék jobbra a hazai károsultak, mintsem a más tagállami károkozó alperes javára szoktak dönteni. A CAFA elfogadását követően főszabályként már csak a szövetségi bíróságokon lehet benyújtani csoportos keresetet, akár a *Sherman Act*, akár a tagállami versenyjog képezi is annak jogalapját. A CAFA előtti korszakban gyakran előfordult, hogy mivel a közvetett vevők csak tagállami jog alapján perelhetettek, számos csoportos per volt folyamatban különböző tagállamok bíróságai előtt. Ma már – az alábbi feltételek esetén – egyetlen szövetségi bíróság fogja ellátni a perelőkészítő feladatokat, akkor is, ha különböző tagállamok versenyjogi szabályaira alapozódnak is a keresetek.⁹⁹

A CAFA szerint szövetségi bíróságnak van hatásköre eljárni, ha a pertárgy értéke több mint 5 millió USD és a csoport legalább egyik tagja (i) valamely alpereshez képest más tagállam lakosa, vagy (ii) külföldi állam, vagy annak lakosa, miközben valamely alperes USA tagállam lakosa, vagy (iii) valamely tagállam lakosa és valamely alperes külföldi állam, vagy annak lakosa. A szövetségi bíróság e feltételek fennállta esetén akkor tagadhatja meg az eljárást, ha a felperesi csoport és az alperesek több mint egyharmada, de kevesebb, mint kétharmada egyazon tagállamból valók.¹⁰⁰ Nem járhat el szövetségi bíróság, amennyiben a csoporttagok és az alperesek több mint kétharmada egyazon tagállamhoz tartoznak,¹⁰¹ vagy ha valamennyi javasolt csoport tagjainak száma nem éri el a 100-at.¹⁰²

A CAFA-t követően tehát akkor járhat el tagállami bíróság, ha a CAFA az ügyet nem sorolja szövetségi hatáskörbe és a kereset csak tagállami versenyjog megsértésére alapul. A tagállami peres szabályok sokban hasonlatosak, azonban vannak különbségek a perindítási jogosultság, vagy éppen a megtérítendő kár mértéke kapcsán.

A szövetségi bírósági rendszeren belül illetékessége annak a bíróságnak van, amelyhez az alperes kellő személyes kapcsolódási pontokkal rendelkezik.¹⁰³ Ha valamennyi alperes egyazon tagállamban bír székhellyel, akkor e tagállam szövetségi bíróság az illetékes fórum. Ha nem ez a helyzet, akkor az lehet meghatározó, hogy hol történtek a jogvitára alapot adó események.¹⁰⁴

Amennyiben több szövetségi bíróság előtt is hasonló eljárások vannak folyamatban, akkor egy hét bíróból álló testület, a *Judicial Panel on Multidistrict Litigation*, a felek meghallgatása után kijelölhet egy bíróságot a perelőkészítő cselekmények lefolytatására.¹⁰⁵ Amennyiben a polgári per párhuzamosan folyik a hatósági kezdeményezésű polgári vagy büntető eljárással, tipikusan

⁹⁹ Hausfeld, id. könyvfejezet, 102. o.

¹⁰⁰ 28 U.S.C. § 1332(d)(3).

¹⁰¹ 28 U.S.C. § 1332(d)(2)-(3)

¹⁰² 28 U.S.C. § 1332(d)(5)(B)

¹⁰³ Van bíróság, amely úgy értelmezi a Clayton Act 12. §-t, hogy lényegében bármely szövetségi bíróságnak fennáll az illetékessége, mivel az alperes az USA gazdaságának egészéhez kapcsolódik: Pl. *Refinishing Paint Antitrust Litig.*, 358 F.3d 288, 298 (3d Cir 2004).

¹⁰⁴ 28 U.S.C. § 1391(b)(2) és b(3).

¹⁰⁵ 28 U.S.C. § 1407(a).

ahhoz a bíróhoz kerülnek koordinálásra a csoportos vagy egyedi kártérítési perek, aki a kormányzati ügyben is eljár.¹⁰⁶ Perhatékonysági szempontból különösen a *discovery procedure* egységes megszervezése, a fölösleges párhuzamosságok kiküszöbölése lényeges, az alperes számára is fontos szempont. A kijelölt szövetségi bíróság az előkészítő munkálatok után visszaadja tárgyalásra az ügyeket a többi érintett szövetségi bíróságnak. Nem kötelező, de a perhatékonyság érdekében, a felek beleegyezése esetén, lehetőség van arra, hogy ez az előkészítő bíróság folytassa le a tárgyalásokat is.

Az etikátlan „*forum shopping*” ellen ható szabály, hogy a bíróság a felperesre terhelheti az addigi eljárás költségeit, ha az visszavonja a keresetet, csak azért, hogy utána egy másik bíróság előtt azt újra előterjessze.¹⁰⁷

A gyakorlatban a keresetlevél beérkezése után a bíró tájékozódik a feleknél, hogy hasonló ügyben más bíróságnál van-e folyamatban eljárás (az alperes szükségszerűen tud információval szolgálni). A szövetségi bírók a tagállami kollegáikkal együttműködnek különösen a csoportok jóváhagyása és a tárgyalás előtti bizonyítási eljárás megszervezése terén.

Az egyezség jóváhagyása

A csoportos perek jelentős része nem jut el esküdtszéki tárgyalásig és ítélethozatalig, hanem egyezséggel zárul. Ebben szerepet játszhat a háromszoros kártérítés intézménye is – annak fő „mellékhatása” (a büntetés-elrettetés mellett) az, hogy erősen arra ösztönzi az alperest, hogy a kár „egyszeri” összege körüli mértékű kárpótlásban állapodjék meg a felperesekkel. Ha az etikai szempontokat figyelmen kívül hagynánk, könnyen belátható, hogy az alperes vállalkozás és a felperes ügyvédje között erős anyagi érdekezonság áll fenn. Az alperesnek mindegy, hogy a per lezárására félretett pénzösszeg az ügyvédhez, vagy a károsultakhoz jut-e. Az ügyvéd pedig abban érdekelt, hogy munkája eredményeként mielőbb és minél nagyobb, a költségeit meghaladó bevételhez jusson

A csoportos perek egyezségei abban különböznek a hagyományos perekétől, hogy itt a károsultak tömegét képviselő ügyvéd lényegében egymaga tárgyal a károkozással „vádolt” vállalkozással.¹⁰⁸ Az ügyfelek túlnyomó többségének nincs érdemi beleszólása, legfeljebb ellenezhetik az egyezséget, vagy elhagyhatják a csoportot. A csoportos egyezség mindig bírói jóváhagyáshoz kötött, akár a csoport „bejegyzése” előtt, akár azután kerül rá sor. Ezt az indokolja, hogy a csoportot vezető ügyvéd és a megnevezett felperesek nehogy olyan megállapodásra jussanak a felperessel, amely a csoport többi, nem megnevezett tagjait hátrányosan érinti.¹⁰⁹

Ez a sajátos helyzet érdekkonfliktushoz vezethet, amit megfelelő jogi, etikai szabályozással kell kezelni, a bírói jóváhagyás megfontoltságának nagy szerep jut. Van olyan ítéletben foglalt felfogás is, amely szerint a bíró mintegy a csoportos pereknél a távollevő károsultak gondnokaként kell hogy eljárjon.¹¹⁰

¹⁰⁶ ABA, *ibid*, 5. o.

¹⁰⁷ FED. R. Civ. P.41(d).

¹⁰⁸ Így fordulhat elő sok olyan ügy, amikor a felperesi csoport ügyvédje a maga számára magasabb díjat tárgyal ki az egyezség során, ha a csoporttagok kupon formában jutnak kompenzációhoz (nem pedig szintén készpénzben).

¹⁰⁹ A közgazdaságtan ezt az érdekkonfliktust megbízó/ügynök dilemmaként ismeri. Lásd Nagy Csongor István, *ibid*, 490. o.

¹¹⁰ *Reynolds v. Beneficial National Bank*, 288 F.3d 277, 280 (7th Cir. 2002)

Az egyezség bírónak való megküldését követő 10 napon belül minden alperes köteles értesíteni a szövetségi és azon tagállam igazságügyi minisztériumát, ahol valamely csoporttag lakik.¹¹¹ Ily módon e szervek becsatornázzhatják véleményüket az egyezség tisztességességéről tartott meghallgatásra. A bíró ezen kívül javasolhatja más potenciálisan érintett ügynökség értesítését is, különösen a versenyjogi ügyekkel is foglalkozó *Federal Trade Commission* szerepel gyakran a címzettek között.

Az egyezségi megállapodás gyakran szól egy információs honlap létrehozásáról.¹¹²

A tisztességes egyezség szempontjából különösen fontos a csoport tagjainak jutó kompenzáció módjáról és összegéről, valamint az ezzel arányos ügyvédi díj mértékéről állást foglalni. Ebben segíthetnek az egyéni pert választók álláspontjának megismerése, vagy éppen az egyezséget előbb ellenző, majd végül az egyezségbe belenyugvó tagoknak juttatott összeg nagysága. További segítséget kaphat a bíró, akár az egyezség tisztességességéről tartott meghallgatás keretében, e körben véleményt formáló állami szervektől (pl. FTC, ügyészek), vagy közérdeket is szolgáló nem állami intézményektől.¹¹³ A CAFA kifejezetten megtiltja, hogy amennyiben a kompenzációra kuponok formájában kerül sor, a fel nem használt kuponok összegével az ügyvéd gyarapodjék, vagy bármilyen más módon kihatással legyen az ügyvédi díj meghatározására.¹¹⁴ A kuponos megoldásnak egyébként az is hátulütője lehet a készpénzfizetéssel szemben, hogy az a jogsértést okozó vállalkozástól való későbbi vásárlásokkor válthatók be, végső soron a károkozó forgalmát gyarapítva.

Az ügyvédi munkadíjak szigorú ellenőrzésére egy friss, igaz nem versenyjogi példa a *Greenberg v. Procter & Gamble Co* ügy.¹¹⁵ Ennek alapját az szolgáltatta, hogy egy fogyasztóvédelmi eljárás nyomán tucatnyi csoportos per indult a Procter & Gamble-lel szemben egyik Pampers pelenkája kapcsán. A pereket az ohioi szövetségi bíróságon egyesítették. A felperesek annak ellenére kitartottak álláspontjuk mellett, hogy néhány hónapos vizsgálat után az illetékes hatóság nem talált kapcsolatot a pelenka és a bőrbetegségek között. A vállalat mégis jobbnak látta egyezséget kötni, melyben egyebek között vállalta, hogy a vásárlásukat bizonyítani tudóknak visszatéríti az összeget, továbbá 400 ezer dolláros jótékony célú felajánlást is tesz. Az egyezség szerint a nevesített felperes szülők gyerekenként ezer dollárt kapnak, a csoport ügyvédje pedig 2,73 millió dollárt. Az első fokon eljáró bíró néhány ellenkező felperes ellenére jóváhagyta az egyezséget.

A Hatodik Kerületi Bíróság azonban az elsőfokú bíró döntést 2:1 szavazattal hatályon kívül helyezte.¹¹⁶ Indokolásában kiemelte, hogy a csoportos perekben született egyezségek nagyobb körültekintést igényelnek, mivel a meg nem nevezett csoporttagok nincsenek jelen annak

¹¹¹ E szabályt a CAFA vezette be: 28 U.S.C. § 1715 (2008)

¹¹² Egy aktuális, igaz nem versenyjogi vitában született egyezség értelmében a Ferrero működtetett egy információs honlapot: <https://nutellaactionsettlement.com/>. Több csoportos perben is azt kérték számon a Nutella gyártóján, hogy az alaptalanul tulajdonított egészséges jellegetogyorókrémjének. A több mint 3 millió dolláros egyezségi alapból üvegenként 4 USD, de összesen nem több mint 20 USD kárpótláshoz juthattak a 2008-2012 között vásárlók. A Ferrero ezen kívül több más vállalat is tett, módosította reklámjait, korrekciós címkékkel látta el termékeit.

¹¹³ Bírói kézikönyv, *ibid*, 16-17. o. Versenyjogi téren ilyen aktivitású intézmény az American Antitrust Institute, amely rendszeresen készít *amicus curiae* beadványokat a csoportos per intézményének védelme érdekében. Lásd www.aai.org.

¹¹⁴ 28 U.S.C. § 1712, a 2008-as CAFA módosítást követően.

¹¹⁵ No. 11-4156 (6th Cir. Aug. 2, 2013).

¹¹⁶ Az ellenvéleményt megfogalmazó bíró kifogásolta, hogy egyáltalán létrejöhetett az egyezség olyan körülmények között, hogy a felperesi keresetnek nem sok alapja volt (tekintettel az időközben megszüntetésre került hatósági vizsgálatra).

kitárgyalásakor. A nevesített és a távollevők közötti érdekellentét kihatással lehet az egyezség tartalmára. Az ügyvédi munkadíj a 23. szabály e) pontja értelmében tisztességtelen volt, tekintettel arra, hogy érdemi jogi munkát nem végzett, s az egyezség összege sem jelentős, különösen, ha hozzátesszük, hogy hasonló a Procter & Gamble már korábban is felajánlott vevőinek.

A másodfokú bíróság abban is kivetnivalót talált, hogy a bíró jóváhagyta magának a csoportnak a megalakulását. A 23. szabály (a)(4) pontja alapján nem igaz, hogy a nevesített felperesek adekvátan képviselik a csoportot. Ezt mutatja, hogy míg előbbiek gyermekenként ezer dollárhoz jutottak, addig a távollevők nem tarthattak ilyenre igényt, őket csak az alperes által tett egyéb ígéretek „illúziója” (pl. csomagolás megváltoztatása) érinthette. A bíróság nem magát a nevesített felpereseket ösztönző jutalommal szemben foglalt állást: annak azonban az egyezségi alap csak csekély részét szabad, hogy kitegye.

Itt lehet megemlékezni a *cy pres* esetjogban gyökerező intézményéről.¹¹⁷ Ennek célja, hogy hasznosan, az eredeti célhoz leginkább közel eső célra fordítódjék a kompenzációs alap visszamaradt része. Vannak ugyanis egyenként olyan kis összegű kifizetések, melyek adminisztrálása nagyobb költséggel jár, mint azok összege. Ezen összeget gyakran egy non-profit, karitatív vagy éppen tudományos tevékenységet folytató intézmény kapja.¹¹⁸

6. A csoportos perek elterjedését segítő amerikai intézmények

Discovery procedure

A tárgyalást megelőző tényállás feltáró eljárás lehetővé teszi a jogvitához kapcsolódó valamennyi irat bemutatását (*request for production of documents*), amelynek köze lehet az ügyszöveg, írásos kérdések feltételét (*interrogatories*), elismerő vagy tagadó nyilatkozatok kezdeményezését (*request for admission*) és személyek tanúkénti meghallgatásának indítványozását (*deposition*). A 26. szabály alapján a keresetlevél kézbesítése után a felperes megbeszélést kezdeményez, s a feleknek két héten belül meg kell egyezniük a *discovery* eljárás menetrendjében. A bizonyítás ily módon alapvetően a felek együttműködése révén, „önkéntesen” zajlik, a bíró csak kivételesen avatkozik közbe (pl. ha a kérelmezett fél nem teljesít határidőre). Az előbizonyítás végére a szembenálló felek lényegében átlátják érveik erősségét, nyerési esélyüket, így gyakran egyezséggel, vagy *summary judgment*-tel zárul a vita.

A bizonyítékként szolgáló iratok produkálása való igaz, hogy mindkét fél oldalán költséges vállalkozás, azonban valószínűleg az alperest asszimmetrikusan jobban terheli, mint a kárigényt előterjesztőket: jóval nagyobb mennyiségű dokumentumot, adott esetben milliós nagyságrendű e-mail levelezést kell áttekinteniük. Ennek költsége, ha ehhez hozzáadjuk még az ügyvédi munkadíjat is, erősen megnöveli az egyezkedés iránti ösztönzést. Igaz ugyanakkor, hogy a bizonyítás a felperesi oldalon is jelentős költséggel jár: másolás, nyilvántartás, átolvasás, az

¹¹⁷ „*Cy pres comme possible*”, angol-francia jogi szaknyelvben ismert kifejezés, jelentése: a lehető legközelebb”. Lásd pl. bírói kézükönyv, *ibid*, 19.o.; *Airline Ticket Comm’n*, 268 F. 3d, 625. Továbbá: Albert Foer: Enhancing competitiveness through the *Cy pres* remedy; letölthető: http://www.antitrustinstitute.org/sites/default/files/Spring10-FoerC_041920100953.pdf.

¹¹⁸ Lásd pl. a Loyola School of Law keretében működő versenyjogi kutatóközpont hírlevelét, melyben beszámol arról, hogy a *cy pres*-nek köszönhetően milyen kutatást tudott lefolytatni a fogyasztóvédelmi „do not call rule” szabály gyakorlati alkalmazásáról. Lásd:

http://www.luc.edu/media/lucedu/law/centers/antitrust/pdfs/publications/newsletters/fall_2013.pdf.

iratokon túl pedig a tanúk utaztatása, a kárösszegekről szóló szakértői vélemény elkészítése. Hasonlatosan a hatósági bizonyításokhoz, versenyjogi csoportos perekben is egyre gyakoribb az elektronikus adatokkal való dolgozás.

Amennyiben a bizonyítékok beszerzése nyomán viták valószínűsíthetők, a bíró kijelölhet egy független, vagy egy bírósági szakértőt a folyamat felügyeletére (*discovery master*).

Költségviselési szabályok és ügyvédi tiszteletdíj

Az amerikai perjog, szemben az európai tradíciókkal, főszabályként azt az elvet vallja, hogy minden fél a maga költségeit kell hogy viselje, akár nyer, akár veszít a perben. Az antitröszt jogban egyoldalú kivétel áll fenn ez alól, méghozzá az alperes terhére. Amennyiben ítéletre kerül sor egy ügyben (ez, mint láttuk, az esetek kisebb hányada), a vesztes alperesnek kell viselnie a nyertes ügyvédi költségeit is – ennek összege adott esetben a megítélt (háromszoros) kártérítés összegével összemérhető mértékű is lehet. Ez a szabály alaptalan felperesi kereset esetében is inkább az egyezsége, mintsem a sok éves, végül győztes pereskedésre ösztönzi az alperes vállalatot.

A Clayton Act 4(a) szakasza szerint (szövetségi) antitröszt jogsértés miatt kárt szenvedett személy jogosult a perköltségei megtérítésére, ide értve az ésszerű mértékű ügyvédi díjat. Az esetjog szerint azonban költség alatt csak az „adóztatható” költségeket szabad érteni, így nem tartozik ide a felperes szakértőjének – általában nem csekély összegű – számlája.¹¹⁹ Ha valaki tagállami versenyjog alapján perel sikeresen tagállami bíróság előtt, akkor természetesen a helyi perköltségszabályok az irányadók.¹²⁰ Amennyiben egy szövetségi bíróság szövetségi és tagállami jogra alapított keresetet is elbírál, s utóbbinál igazat ad a felperesnek, ettől még a szövetségi eljárási szabályok maradnak az irányadók, így például nem lesz lehetőség a szakértő költségének megtérítésére. A *TFT-LCD* antitröszt perben így megállapítást nyert, hogy a HannStar nem tarthat igényt 7,6 millió dolláros szakértői költségei megtérítésére, helyette csak a tanúknak járó maximum 40 USD napidíj ítélt meg.¹²¹

Az ügyvédi díjak kapcsán szabály az is, hogy ha egy perben a felperes a díjait is kifejezetten fedező egyezséget köt egyes alperesekkel, akkor a többi alperessel szemben ítéletig tovább vitt perben érvényesített követeléseiből e már kifizetett összeget le kell vonni, így elkerülve a kettős vagy többes díjmegtérítést.¹²²

Amennyiben egyezsége kerül sor, akkor is van beleszólása a bírónak a megnevezett felperesek ügyvédjének járó munkadíj összegébe. Függetlenül az ügyvédi megbízási szerződésben foglalt rendelkezésektől, a bíró ellenőrzi, hogy az ügyvédi munkadíj és költségterítés arányosnak tekinthető-e. Már a csoport engedélyezésénél tisztázni szokták, hogy milyen módon fogja az ügyvéd munkadíját számolni – a bíró ilyenkor mindent megtesz, hogy ennek összegét a legszükségesebbre korlátozza.¹²³ A mérlegre tett szempontok között szerepel az ügy

¹¹⁹ *Crawford Fitting Co. v. J.T. Gibbons, Inc.*, 482 U.S. 437. 445 (1987).

¹²⁰ Így például a minnesottai perjog lehetővé teszi az ésszerű összegű szakértői költség megtérítését is, Minn.Stat. §357.25.

¹²¹ *Best Buy Co., Inc. v. AU Optronics Corp.*, at al., Case no. M:07-cv-01827-si, Special Master’s report and recommendation (Hrg. 1/9/14)

¹²² *Vitamin C antitrust litigation*, 06-MD-1738 (BMC) (JO), Dkt. No. 815 (E,D,N,Y, Dec. 30, 2013)

¹²³ Pl. felhívja a figyelmet a szükségtelen utazásokra, vagy pl. hogy ne vezető ügyvéd folytasson jogi alaputatásokat. Lásd Bírói kézikönyv, *ibid*, 33. o.

komplexitása, nehézsége, az eljárás időtartama és költségei (ezekről pontos kimutatást kell a bíróság elé terjeszteni), az elért eredmény és a csoporttagokhoz jutó előny.¹²⁴

Az ügyek különbözősége miatt nehéz szokásos felperesi átlag sikerdíjról beszélni, de elmondható, hogy annak százalékos összege a kártérítés összegének növekedésével csökken. Egy 2006-2007-es éveket megvizsgáló tanulmány úgy számolta, hogy a mindenféle, tehát nemcsak antitröszt ügyben megítélt összesen 33 milliárd dollár kártérítés 15%-át kapták a felperesi ügyvédek.¹²⁵

A két leggyakrabban alkalmazott ügyvédi honorárium számítási módszer a megítélt kártérítés és egyéb magatartás jellegű kötelezettségek becsült pénzbeli értékének egy bizonyos százaléka, vagy az általában szokásos ügyvédi óradíj összege felszorozva az ügyre fordított órák számával (*loadstar calculation*). A százalékos módszer esetében, éppen a díj tisztességességének érdekében össze szokták hasonlítani azt a ténylegesen végzett munkaórák után járó díjazás alapján felszámítható körülbelüli összeggel.

Az ügyvédi munkadíj mértékét befolyásoló egyik tényező, hogy a per mennyire épül kormányzati fellépésre. Kisebbségi díj jár méltányos, ha egyszerű követő ügyről van szó, mintha a felperesi ügyvéd maga „nyomozta” ki a jogsértést.¹²⁶ Például a *First Databank* ügyben¹²⁷ az FTC számításai szerint 25 ezer munkaórát töltött el a versenykorlátozó fúzió vizsgálatával, mielőtt azt egyezséggel lezárta, 400 doboznyi iratot átnézve, 40 adatkérő végzés küldött ki, 20 meghallgatást és 60 interjút vett fel. Éppen ezért ebben az ügyben az ügyvédi díj alapját az képezte, hogy a kormányzati egyezsége túlmenően mekkora összeghez tudta az ügyvéd a csoportot juttatni. Ez a jogeset egyben jó példa a tisztességtelen magas ügyvédi munkadíj lehetőségére is. A csoportot képviselő ügyvéd ugyanis az FTC által kitárgyalt 16 millióhoz további nyolc milliót harcolt ki, s 30%-os díjának alapjául a 24 milliót kérte megállapítani. Az FTC beavatkozását követően a bíróság csak a 8 milliót vette alapul. A szövetségi büntetőügyben tett beismert nyilatkozat azonban nem jelenti automatikusan, hogy a követő kártérítési csoportos perben az ügyvédi munka „devalválódna”. A *TFT LCD* antitröszt perben a bíróság figyelembe vette a díj megállapításakor, hogy a kártérítési perben szélesebb körű jogsértés igyekeztek bizonyítani a felperesek, amelynek sikeréhez kiváló jogi munkára volt szükség, ami viszont „időt igényel és pénzbe kerül”.¹²⁸

Az előbbieken említett *TFT LCD* kartell ügyben részletes számítások után került elutasításra a többmillió ügyvédi munkadíj. A részletes, ledolgozott perceket és a munka jellegét tartalmazó ügyvédi munkaidő nyilvántartás alapján összeállított számlát egyrészt csökkentették a más felperes vonatkozásában végzett munkával (ahol ez pontos bejegyzés hiányában nem volt lehetséges, ott százalékos csökkentést alkalmaztak). A HannStar alperestől

¹²⁴ Federal Rule of Civil Procedure 26(h). ABA, *ibid.*, 12-13.o. Nem az ügyvédek díjazását érinti, de ide tartozik az is, hogy arra is van néha példa, hogy a bíróság a kártérítésen felül bónusszal jutalmazza az ügyhöz nevüket adó felpereseket is.

¹²⁵ Brian T. Fitzpatrick: An Empirical Study of Class Action Settlements and Their Fee Awards, 7 J. Empir. Leg. Stud. 811 (201). Hasonló eredményre jut antitröszt ügyek kapcsán a már idézett Lande & Davis kutatás is, *ibid.* 902-903. o.

¹²⁶ Ennek ellenkezője olvasható ki a később még hivatkozott e-book antitröszt perből: itt az egyezséget jóváhagyó bíróság az ügyvédi munkadíj mértéke kapcsán azt írja végzésében, hogy figyelembe vette az ügy összetettségét, nehézségét, hogy egyezés hiányában sok évig tartó, bizonytalan kimenetelű pereskedés folytatódna. Tette ezt annak ellenére, hogy a kormányzat keresetére egy másik bíróság néhány hónappal már megállapította az Apple és öt kiadó jogsértését (igaz, hogy az első fokú ítéletet megfellebbezték).

¹²⁷ *In re First Databank Antitrust Litigation*, 209 F. Supp. 2d 96, 97 (D.D.C. 2002)

¹²⁸ *Ibid.*, 14. o.

a károsult BestBuy még így is 8,6 millió USD-t követelt ügyvédi munkadíj címén. A bírósági ügyintéző (*Special Master*) az óradíj mértéket nem tartotta kirívónak, összevetve azt a San Francisco öböl térségében szokásos díjjal és a közvetett vásárlói csoportos perekben eljáró mintegy 116 jogi iroda díjaival is.

Fontos szabálya az amerikai perjognak, hogy az az ügyvéd, aki ugyan nagyon szorgalmasan és magas színvonalon dolgozik, de mégsem ér el eredményt a felperesi csoport számára, az semmilyen díjazásra nem jogosult.¹²⁹ A *TFT LCD* panel ügy érdekessége, hogy itt nyert is, meg nem is a felperes. Az esküdszék egy napi tanakodás után 7,47 millió dollár kártérítést állapított meg, ami a megháromszorozás után 22,7 millió dollár lett. Ez az eredeti kérelem 3 százalékát sem érte el. Sőt, miután más alperesekkel kötött korábbi egyezségeiből ezt meghaladóan kapott kárpótlást, lényegében nullával jött ki ebből a perből. Ezért a bíróság a megfelelően csökkentett ügyvédi díjnak csupán 20%-át, összesen 1,75 millió dollárt javasolt ügyvédi munkadíjként az alperessel megfizettetni.

Már utaltam rá, hogy a tisztességes eljárás védelmében milyen nagy szerepe van a bírói jóváhagyó végzésnek, illetve adott esetben a jogorvoslatnak. Érdekesség, hogy külön a tisztességesség védelmére szakosodott intézmények is megtámadhatják az elsőfokú egyezséget jóváhagyó végzést. Egy ilyen fellebbezés nyomán született friss másodfokú ítélet rávilágít a csoportos perekben gyakori érdekkonfliktusokra, de egyben példázza azt is, hogy körültekintő bírói kontroll mellett lehet orvosolni a hibákat.¹³⁰ Posner bíró, a jelenleg hivatalban levő talán legismertebb antitröszt szakember által jegyzett, helyenként az elsőfokú bíró és a felperesi ügyvédet nem kímélő megjegyzésekkel tarkított ítélet¹³¹ a csoport tagok érdekeinek védelme miatt helyezett hatályon kívül egy elsőfokú döntést, rámutatva az egyezséget jóváhagyó bíró „csoport-megbízott” szerepére.¹³²

Az alperes glükózamin diétás étrend kiegészítőket forgalmazott, a felperesi csoport szerint megtévesztő reklámállításokat alkalmazva. A több helyen folyó perket a „globális béke” érdekében országos egyezséggel zárták le, melyet módosítva ugyan¹³³, de az elsőfokú bíróság jóvá is hagyott. A Rexall e szerint 5.63 millió dollárt fizet ki, melyből 1,93 millió a csoportot képviselő ügyvédet illet díjként, továbbá közel 180 ezer dollárt az ügyvédi költségek fedezésére. A költségek egyébiránt tartalmazzák már az ügyvédi munkaórák alapján számított munkaórák, a titkárnők és az ügyvédi iroda használatából fakadó „költségeket” is.¹³⁴ A pénzalap összegét csökkentette még a csoport működtetésével kapcsolatos kiadásokra, így pl. a tagok értesítésére szánt 1,5 millió dollár, továbbá egy ortopédiai kutatóintézetnek szánt 1,23 milliós adomány. Így összesen 865 ezer dollár maradt a 30.245, kártérítési igényt beadott vásárlónak. A hat nevesített felperes fejenként 5 ezer dollár kompenzációra számíthatott.

¹²⁹ *HP Inkjet Primer Litigation*, 716 F.3d 1173, 1182 (9th Cir. 2013)

¹³⁰ Nick Pearson, et al v. NBTY, Inc. et al, Nos. 14-1198, United States Court of Appeals, Seventh Circuit, decided November 19, 2014. <http://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/ca7/14-1198/14-1198-2014-11-19.html> (2014. december 6-i letöltés).

¹³¹ „*But realism requires recognition that probably all that class counsel really care about is their fee...*” Ítélet 5. o.

¹³² „... *district judge as a fiduciary of the class, who is subject therefore to the high duty of care that the law requires of fiduciaries*”. Ítélet 2. oldala, hivatkozva a *Reynolds v. Beneficial National Bank* ügyet, 288 F.3d 277, 280 (7th Cir. 2002).

¹³³ Az előzetesen jóváhagyott egyezés még 4,5 millió USD ügyvédi díjról szólt, azzal, hogy a felperes vállalta, hogy ezt meg nem haladó ügyvédi díjat nem fog kifogásolni („*clear-sailing agreement*”).

¹³⁴ E mellett ennek terhére számolták el a szakértők, a fénymásolás, Westlaw kutatás és PACER (Public Access to Court Electronic Records) hozzáférés költségeit.

Az elsőfokú bíróság kalkulációja azért volt hibás, mert az ügyvédi munkadíjat nem a csoporttagok nettó bevételével vetette össze, hanem a költségek fedezetét is tartalmazó teljes kompenzációs alappal.¹³⁵ Az sem volt szerencsés, hogy az egyezség kimenetelét 4,72 millió potenciális vevővel számolta, nem pedig az egyenként 3 dolláros igényt benyújtók jóval kisebb számával.¹³⁶ Posner sokallta az első fok által, 538 USD/óra alapon számított munkadíjat is, mert ez nem vette azt figyelembe, hogy az egyezséggel kapcsolatos jogi munkák jelentős részét nem maga az ügyvéd, hanem annak segítő, asszisztensei végzik, jóval kisebb óradíj mellett.¹³⁷ Összességében arra jutott a másodfokú bíróság, hogy egyenként nagyon kis összegű követelésekből álló fogyasztói pereknél a nyertes ügyvédnek jutó díj nem szabad, hogy több legyen a fogyasztóhoz jutó pénzösszeg harmadánál, de legfeljebb felénél.¹³⁸ Az ítéletet záró költői kérdés nagyjából ekként fordítható magyarra: ”Ugyan a csoport ügyvédje krokodilkönnyeket sírt a Rexall megtévesztő tájékoztatásai miatt, emlékeztetve arra, hogy a 12 millió vevő nagy része idős, beteg, kiszolgáltatott fogyasztó. Ennek ellenére az áldozatok egynegyede kapna nagyon szerény kompenzációt, s csak rövid időre, kis mértékben, a fogyasztói döntést triviálisa nem érintő módon módosulna a cég kommunikációja. S e soványka előny elérése érne közel 2 millió dollár ügyvédi díjat?”

Posner bíró különösen etikátlannak tartotta azt az egyezségi kikötést, hogy az ügyvédi díjra szánt többmillió összeg bíróság által kifogásolt része nem a felperesi kompenzációs alapba, hanem az alperes vállalkozáshoz kerülne vissza („*kicker clause*”). Az ítélet szerint e klauzulák akár semmisnek minősülhetnek. A másodfok azzal sem értett egyet, hogy a kutatóintézet végső soron a ténylegesen károsultak rovására jusson adományhoz. Posner is elismerte a „*cy pres*” intézményének hasznosságát, ez azonban csak arra szolgálhat, hogy az osztozkodás utáni, a károsultak által vissza nem igényelt maradvány jó helyre kerüljön.

Ügyvédek, mint perszervező vállalkozások

A kollektív perek szabályozásának két kulcsfontosságú eleme az *opt out* csoportképzés és a felperes, illetve ügyvédjének érdekeltté tétele abban, hogy vállalja e perekkel járó kockázatokat.¹³⁹ A csoportos pereknél az a gyakori eset, hogy nem a jövőbeli ügyfél keresi meg az ügyvédet, s lesz ebből egy képviselhető ügy, hanem először az ügyvéd fedezi fel az ügyet, majd keres hozzá felperesként megnevezhető ügyfeleket. Gidi megfogalmazásában,

¹³⁵ Az adminisztrációs költségek ugyan részét képezik az egyezségnek, de nem jutnak el a felperesekhez, így nem vehetők figyelembe az ügyvédi díj tisztességességének megítélésakor. *Redman v. RadioShack Corp.*, 768 F.3d 622, 630 (7th Cir. 2014). Ez a hiba egyébként több esetben is megesik (igaz, nem mindig vezet az egyezség megtámadásához és hatályon kívül helyezéséhez). Például a GSK egyik orr spray-je kapcsán, generikus gyártó késleltetett piacra lépése miatt született egyezségben a bíró a 35 millió dolláros egyezségi alap teljes összegéhez képest állapította meg, hogy az annak egyharmadát kitevő ügyvédi díj (a 1,8 milliós költségeken túl) nem tűnik túlzottnak. *Re Flonase Antitrust Litigation, Medical Mutual of Ohio v. Smithkline Beecham*. Elérhető:

<https://flonasettlement.com/Portals/0/Documents/2013-06-19%20-%20Flonase%20-%20Final%20Order%20and%20Judgment.pdf>. Ez a per egyébiránt a közvetett vevőket tömörítette. A GSK-től közvetlenül vásárlók egy másik egyezségben összesen 150 millióhoz juthattak

¹³⁶ Az elsőfokú bíróság azért gondolta tisztességesnek az üzletet, mert a több mint 4 millió vevőre számolt, a költségekkel együtt potenciálisan 20 millió dolláros összegnek az általa jóváhagyott 1,93 millió USD ügyvédi díj kb. a 10%-át tette ki.

¹³⁷ Utal arra is, hogy ilyen esetben a bíró megtehetné, hogy külső szakértőt kér fel az ügyvédi munkadíj nagyságának megítélésére (Fed. R. Evid. 706).

¹³⁸ Ez jelen esetben 436-865 ezer USD lenne, jóval kevesebb a jóváhagyott 1,93 milliónál.

¹³⁹ Lásd pl. AAI álláspontja, *ibid* 5.o. Spencer Waller: *The Future of Class Actions and its Alternatives*, 44 Loyola University Chicago Law Journal (2012).

csoportos pereknél a megnevezett felperesek csak a bírói tárgyalóterem ajtaját megnyitó kulcs szerepét töltik be.¹⁴⁰

A csoportos perek azért vonzóak az ügyfelek számára, mert kockázat nélkül juthatnak hozzá, igaz nem mindig nagy összegű pénzhez, csekkhez, vagy egyéb kompenzációhoz (pl. vásárláskor kedvezményt adó kuponokhoz). A perben meg nem jelenő csoporttagok egyetlen teendője, hogy ha elfogadják az egyezség feltételeit, néhány percet rászánva kitöltenek egy igénybejelentő ívet.¹⁴¹

A csoportos perek megtervezését egyfajta olyan vállalkozásként kell képzelni, melynek jelentős állandó költségei vannak, s ahol a profitot hozó bevétel nem tekinthető garantáltnak. Mint a hagyományos piaci projekteknél, itt is alapvető kérdés a tervezés és a finanszírozás. Az amerikai megoldás lényege, hogy a csoportot megszervező ügyvédi iroda viseli az ezzel járó költségeket, amelynek fejében a kockázatoktól (a nyeresé esélyétől) függően változó, a megítélt kártérítés, vagy az egyezségben kitárgyalt kompenzáció meghatározott százalékat kitevő sikerdíjra (*fee*) jogosult. A csoportos versenyjogi pernél tehát az ügyvéd előlegezi a távollevő csoporttagok különböző értesítéseinek (csoport megalakulása, egyezség) költségét, vagy éppen a szakértők honoráriumát.¹⁴²

Az amerikai modell lényege tehát, hogy (i) jelentősebb, a igazolt időráfordítást meghaladó ügyvédi honorárium csak pernyertesség esetén jár, ide értve az egyezség elfogadását is; (ii) az ügyvédi díj összege a megítélt vagy kitárgyalt kártérítési alap egy bizonyos hányada, ezzel csökkentve az ügyfelek között szétosztandó kompenzációt. Van, amikor bukik egy ügyet az ügyvédi iroda, de amikor nyer, a bevételei meghaladják az adott ügyre fordított tényleges kiadásait.

A csoportos per intézménye akkor fog működni, ha kellően nagyszámú potenciális károsultat lehet hadba állítani (ehhez a kulcs az *opt out* intézménye), ezzel komoly következmények elé állítva, érdemi védekezésre kényszerítve az alperest, másrészt érdekeltté kell tenni a megnevezett felpereseket, illetve ügyvédjeiket a kereset beadásával járó munkák felvállalásával (ezt szolgálja a siker esetén járó honorárium gyakorlata). A hatóságok által indítható közérdekű perek általában azért buknak el, mert meg sem indulnak. Miért kezdjenek el a köztisztviselők egy fáradságos, idő és munkaerőt lekötő, akár évekig elhúzódó pert, ami hatósági jogérvényesítéshez szokott tisztviselőként „testidegen” számukra? Anyagi hasznot nem húznak a perből, az ezzel járó esetleges pozitív média megítélést pedig vélhetően könnyebben be tudják söpörni egy büntetésre kifutó hatósági eljárással. A pereskedők érdekeltté tétele tehát legalább annyira kulcsfontosságú, mint a csoport *opt out* elven való szervezése. Ha nem is személy szerint az ügyvéd viseli a per anyagi kockázatait, megoldásként felmerülhet harmadik vállalkozásokkal szerződés kötése, akik biztosítják a per

¹⁴⁰ *Ibid*, 369. o.

¹⁴¹ A csoportos fajt tisztessége kapcsán arra is ügyelni kell a bírónak, hogy az igényérvényesítéssel járó adminisztrációs teher ne legyen túlzott, tekintettel az érintett áru jellegére, illetve a kompenzáció összegére. Egy tíz oldalas kérdőívet, megtűzdelve különböző polgári és büntetőjogi „fenyegetésekkel” nagy valószínűséggel kevesen töltöttek ki 3-5 dollár bevétel reményében. Hétköznapi fogyasztási cikkeknel gyakran blokkot sem kérnek az igény jogosságának igazolásához, de pl. gyógyszereknél, vagy gépjárműnél a termék jellege, illetve értéke alapján elvárható valamiféle bizonylat felmutatása (előbbinél általában a gyógyszerértéktől, vagy a biztosítótól kérhető igazolás az áru megvásárlásáról).

¹⁴² A költségek terítése érdekében gyakori, hogy a felperesi irodák társulnak egymással egy-egy perre (ABA, *ibid* 12. o.)

finanszírozásához szükséges tőkét, s a vállalt kockázatért cserében a kompenzáció vagy kártérítés egy részére is igényt tarthatnak.¹⁴³

7. Csoportos jogvitákat adminisztráló vállalkozások

A „*class action* iparág” további fontos szereplői azok a szolgáltatók, akik a csoportos perekhez, illetve egyezségekhez kötődő adminisztratív jellegű, nagy szervezési munkával járó feladatokat elvégezve tehermentesítik az ügyvédi irodákat. Egy, akár több milliós károsulttal járó, több tagállamot érintő ügyben hatalmas szervező munkára lehet szükség. E vállalkozások nem természetesen nem kifejezetten versenyjogi ügyekre szakosodnak, hanem segítenek munkaügyi, környezetvédelmi, fogyasztóvédelmi, befektetési, és egyéb természetű csoportos jogviták adminisztrálásában.

Az egyik neves szolgáltató, a Class Action Administration Inc. például számos gyógyszeripari versenyjogi témájú ügyben működött közre.¹⁴⁴ A *Ryan-House v. GlaxoSmithKline PLC* esetben a GSK Augmentin termékéhez kötődően igyekezett alaptalanul szabadalmi védelmet kapni, amiért 62,5 millió USD-t fizettet közel 200 közvetlen vevőjének. A *Stop and Shop Supermarket Company v. SmithKline Beecham Corp* ügyben a Paxil generikus változatának versenyellenes piacralépését akadályozta a gyógyszergyár, itt a 100 millió dolláros egyezségi alapon osztozott 200 felperes;

A cégek szolgáltatásai között szerepel a károsultak értesítése, a károsultak válaszainak menedzselése, letéti szolgáltatások nyújtása, az egyezségi alap kezelése, a kárpótlások kiosztásának megszervezése. Ez utóbbi kapcsán sokféle formára van példa, pl. néhány dolláros összegű voucher, ajándék kártya, csekk, stb. Arra is van példa, hogy e-kereskedelemben használható kedvezmény kódokat kapnak az érintettek. Segítséget nyújtanak a kedvezményezettnek adózási jellegű kérdésekben. Az értesítések kapcsán nyomtatnak, sokszorosítanak, kapcsolatban állnak a különböző médiafelületeket kezelő cégekkel, de akár a feleknek is segítenek a közérthető szövegezésben. Az érdeklődők számára automata, vagy akár élő kapcsolatos, ingyenes „forró-drótot” tartanak fenn. Manapság a fogyasztókat érintő csoportos perek gyakorlatilag elengedhetetlen információs felületeként honlapot is üzemeltetnek.¹⁴⁵

8. Példák versenyjogi csoportos perekre az USA-ban

Az amerikai csoportos versenyjogi perek vagy versenyhatósági eljárással párhuzamosan, illetve azt követően indulnak, vagy a helyett, önállóan. A követő perek kimenetelét nagyban meghatározza a kormányzati akció sikere. A közérdek védelmében indított perben hozott ítélet ugyanis, ha nem is köti kifejezetten egy másik bírót, az abban foglaltak *prima facie* bizonyítékként vehetők figyelembe. E szabályból az az időzítési megoldás is adódik, hogy párhuzamosan futó perek esetében a csoportos per felperesei érdekeltek lesznek a

¹⁴³ Ebben az esetben értelemszerűen az ügyvédnek jutó sikerdíj összege nem indokolt, hogy nagy legyen (hacsak nem az ügyvéd maga adja tovább a díj egy részét a finanszírozónak).

¹⁴⁴ <http://www.classactionadmin.com/Cases.aspx?caseType=3>. 2013. november 3-i letöltés.

¹⁴⁵ Ide töltik fel a fontosabb periratokat, az igényléshez szükséges űrlapot (van, hogy elektronikusan is be lehet jelenteni az igényt), a csoportból való kiváláshoz szükséges információkat, a fontosabb határidőket, stb.

felfüggesztést kérni, bevárva a kormányzat által vitt eljárás végét.¹⁴⁶ A kormányzat is gyakran kéri a bírótól a per felfüggesztését, hogy annak eljárási, bizonyítási cselekményei nem veszélyeztessék a közérdekű eljárás sikerességét.

Hasonlóan az utóbbi évek szövetségi prioritásaihoz, a csoportos perek is szinte kivétel nélkül kartell, vagy egyéb versenykorlátozó megállapodás tárgyában indulnak. Az erőfölénnyel való visszaélés, pontosabban a monopolizáció, vagy annak kísérlete nagyon ritkán¹⁴⁷ vezet csoportos perhez.¹⁴⁸

Azt is látni kell, hogy nem minden versenyjogi alapú igény esetében ugyanakkora a sikeres csoportos per esélye. Az amerikai ügyvédi kamara gyakorlatot bemutató könyve szerint áregyeztető és területfelosztó kartelleknél, valamint viszonteladási árrögzítésnél van könnyű helyzetben a felperes, monopolizációs eseteknél, árukapcsolásnál¹⁴⁹, árdiszkriminációnál kisebb a siker esélye.

Az *aktuális antitröszt esetekről* jól áttekintést ad egy honlap,¹⁵⁰ amelyen a potenciális károsultak egy online űrlap kitöltésével információt kérhetnek az illetékes ügyvédtől, hogy igényükkel hová érdemes fordulniuk. E szerint a legutóbbi két évhez kötődően a következő csoportos kereseteket érintő hírek voltak olvashatók:

- Egy jóváhagyott csoportos perben azért követlenek kártérítést az Apple-től, mert még 2006-ban olyan szoftverrel látták el az iPod-okat, hogy azok nem játszották le a nem iTunes-on vásárolt zenéket (2014. december).
- A Google-t azért perlik, mert a telefonyártókkal kötött állítólagos kizárólagos megállapodásokkal az Android készülékek keresőprogramjainak piacát kívánta monopolizálni (2014. május).
- Kaliforniában az Apple-t, az Adobe-t, az Intel-t és a Google-t perlik azért, mert információ megosztás révén munkavállalóik fizetési plafonját egyeztetették egymással (2014. március, egy 2012-es szövetségi eljárásra épülően).
- A használatautó eladás piacát érintően 500-nál több autókereskedő perli a Carfax-ot az autotrader.com és car.com honlapokat üzemeltetőkkel fennálló szerződése miatt (2014. január)

¹⁴⁶ 15. U.S.C. § 16(a). Arra is van példa, hogy a kormányzati ügyben érintett szövetségi versenyhivatalok kérték a párhuzamosan folyó kártérítési eprek felfüggesztését, hogy azok ne okozzanak nem várt zavart a szövetség által vitt eljárásban.

¹⁴⁷ Spencer Waller megfogalmazásában: a monopolizációs ügyek olyanok, mint az unikornis: egyesek szerint állítólag létezik, de ha látta is valaki, az nagyon ritkán esett meg. Spencer W. Waller: *The United States Experience with Competition Class Action Certification*, 3.o.

¹⁴⁸ Fontos kivétel volt a Microsoft-tal szemben beadott tagállami és csoportos perek. Az ezt megelőző szövetségi per: *U.S. v. Microsoft*, 87 F. Supp. 2d 30 (D.D.C. 2000), 97 F. Supp. 2d 59 (D.D.C. 2000), *aff'd in part and rev'd in part*, 253 F.3d 34 (D.C. Cir. 2001). Lásd Williams H. Page, *Class Certification in the Microsoft indirect Purchaser Litigation*, 3 CAN. CLASS ACT. REV. 165 (2005).

¹⁴⁹ Ellenpélda lehet a *Visa Check/Master Money antitrust litigation* 280 F. 3d 124 (2nd Cir. 2001), ahol az árukapcsolás abban állt, hogy a hagyományos bankkártya mellett hitelkártyát is el kellett fogadnia a kereskedőknek ('*honour all cards rule*').

¹⁵⁰ <http://www.lawyсандsettlemnts.com/lawsuits-filed/antitrust-lawsuits/>. 2013. november 3-i letöltés.

- a Nissan és más külföldi vállalkozások árkartellje új gépjárművek közötti szállítása kapcsán (2013. június);
- a LaFarge, American Gypsum és más gipszkarton gyártók árkartellje 2007-től napjainkig (2013. május);
- az Adderall XR gyógyszer gyártója, a Shire US Inc-t ‘pay for delay’ megállapodások miatt perlik két csoportos perben Pennsylvaniában és Floridában (2013. április);
- az Amazont és hat másik nagy kiadót perelt be három könyvesbolt vezette csoport az e-book piac állítólagos monopolizálása miatt, a digitális jogok kezeléséhez kötődően (2013. február).¹⁵¹

Egy másik hasznos információt tartalmazó honlap az éppen kompenzációra nyitott csoportos perekről ad tájékoztatást, azt is feltüntetve az alperesek neve mellett, hogy mekkora az átlagosan egy főre eső dollárösszeg.¹⁵²

Kálisó kartell

Az interneten is jól dokumentált *kálisó per* felperesei szerint amerikai, kanadai, orosz és fehérorosz gyártók globális kartell keretében visszafogták a hamuzsír kibocsátását, növelve annak árát. A közzétett tájékoztató szerint a JSC Uralkali és a JSC Silvinit ugyan nem ismerik el a jogsértést, de készek egyezséggel rendezni a vitát, míg a többi vállalkozás érdemi védekezést terjesztett elő. Az eredendően több bíróságon megindult pereket Illinois északi kerületi szövetségi bíróságához vonták össze.¹⁵³ A kálisót többféle iparágban, például műtrágya-, üveg-, kerámia-, állati takarmánygyártásban alkalmazzák. A csoport tagjai közé azok tartoznak, akik közvetlenül¹⁵⁴ az alperesek valamelyikétől (akár az egyezséget kötőktől, akár a többi alperestől) vásároltak kálisót 2003. július 1. és 2012. szeptember 20. között. A közvetett vevők számára külön csoport alakult.¹⁵⁵ A közvetlen vevők végül hosszú pereskedés után két külön egyezségben állapodtak meg valamennyi alperessel.

Az első, Uralkali-Silvinit egyezségi megállapodás, melynek szövege a honlapon is olvasható, összesen 10 millió dolláros alapot hoz létre, melyet később, szintén bíró által jóváhagyott elosztási szabályok alapján osztanak majd fel a kárigényt bejelentők között. A tájékoztató felhívja a figyelmet, hogy a csoportot adminisztráló szolgáltató egy kérelmező űrlapot fog megküldeni, ennek hiányában a honlapon megadott telefonszámon is lehet regisztrálni. Ehhez

¹⁵¹ *Re: Electronic Books Antitrust Litigation*, U.S. District Court for the Southern District of New York, No. 11-md-02293. 2014 júliusában az Apple 450 milliós egyezségben állapodott meg, azzal a feltétellel, hogy a másodfokú bíróság elutasítja a keresetét, amelyben a DoJ által kezdeményezett perben 2013 júliusában felelősségét kimondó ítéletet kéri felülvizsgálni (a jogsértésben részes volt még öt kiadó: Lagerdere, News Corp’s, Penguin, CBS and Verlagsgruppe Georg von Holtzbrinck). Ebben az eljárásban egyébként 33 tagállam főügyésze és fogyasztók csoportjai perelték az Apple-t, 840 millió USD kártérítés remélve. Néhány hónappal korábban, 2013. decemberben az öt kiadóval már létrejött egyezség, amelynek keretében 166 millió dollár kifizetését vállalták az alperesek.

¹⁵² <http://topclassactions.com/lawsuit-settlements/closed-settlements/4369-flonase-direct-purchaser-class-action-lawsuit-settlement/lawsuit-settlements/open-lawsuit-settlements/>. Az ügyleírás követően link található egyebek között a perhez kapcsolódó honlaphoz, olvashatjuk a csoportot képviselő ügyvéd és a menedzselő cég adatait.

¹⁵³ *Potash Antitrust Litigation (II)* vagy más néven *Minn-Chem, Inc. et al. v. Agrium Inc. et al.*, No. 1:08-cv-6910, MDL No. 1996.

¹⁵⁴ Az értesítő külön kitér arra, hogy nem csoporttagok, akik közvetlen, például kereskedőtől vásároltak.

¹⁵⁵ Egy személy tagja lehet egyszerre mindkét csoportnak is, csak arra kell ügyelnie, hogy egy vásárlásához fűződő igényét csak egyszer érvényesítheti (nem lehet egyszerre közvetett és közvetlen vevőként károsult).

arra is szükségük lesz, hogy a vásárlásokhoz kapcsolódó iratokkal igazolni tudják érintettségüket.

A tájékoztatóban meghatározott időpontig volt lehetősége az érintett károsultnak kijelentkezni a csoportból, vagy ha bent kívánt maradni, akkor esetleges kifogásait is ez előtt kellett előterjesztenie. A bíró ezt követően meghallgatást tartott, mielőtt végleg jóváhagyta volna az egyezséget.

Az olvasót tájékoztatták arról is, hogy a bíró két vezető ügyvédi irodát és egy összekötő irodát jelölt ki a csoport képviselőjére, de természetesen mindenki fogadhat – saját költségére – külön is jogi képviselőt. A tájékoztató kitér arra is, hogy a csoportot képviselő ügyvéd az egyezés összegéből 30% plusz kamatokra és költségtérítésre lesz jogosult, „előjáróban”, az egyezés jóváhagyásakor korábbi költségeire egymillió USD-t kér megelőlegezni.

Az ügyben eljáró bíró 2013 júniusában jóváhagyta az egyezséget, miután az alábbi négy kérdésre megnyugtató választ kapott:¹⁵⁶

- a megállapodást tisztességesen és őszinte szándékkal tárgyalták-e ki,
- olyan ténybeli és jogi helyzet áll-e fenn, hogy a per kimenetele nem biztos,
- arányban áll-e az azonnali juttatás összege az elhúzódó és költséges per végén nyerhető összeggel és
- a felek és jogászaik szerint az egyezés tisztességes és ésszerű.

A másik, Agrium, PCS és Mosaic egyezségi megállapodást ugyanekkor hagyta jóvá a bíró.¹⁵⁷ Ebben 80 millió dolláros letéti számlát hoztak létre az alperesek, így összesen 90 millió állt a károsultak részére.

Külön végzés¹⁵⁸ foglalkozott a nem csekély, összesen 30 millió dolláros ügyvédi díj és a kapcsolódó, kb., egymillió USD költségtérítés összegével. A jóváhagyó döntés szerint a magas honorárium indokolt volt, tekintettel arra, hogy az ügyben nem folyt kormányzati vizsgálat, komplex jogi érvelést kellett felépíteni, az alperesek képzett ügyvédjeikkel érdemben védekeztek és 2008 óta folyt az elhúzódó jogi procedúra. Az ügyhöz a nevüket adó hat felperest egyfajta jutalomként még egyenként 15 ezer USD illette meg. Mindezen összegeket az egyezségi alaptól kellett kifizetni.

Légi szállítványozási kartell

Az *Air Cargo* ügy¹⁵⁹ a globális kartellek által kiváltott, globálisan párhuzamosan futó hatósági eljárásokra és országonkénti számos csoportos egyezésre kínál remek példát. 2000-2006

¹⁵⁶ <http://classaction.kccllc.net/Documents/PTL0001/Order%20for%20Final%20Approval%20of%20Class%20Action%20Settlement%20and%20Entry%20of%20Final%20Judgment.pdf>, 2013. november 3-i letöltés.

¹⁵⁷ <http://classaction.kccllc.net/Documents/PTL0001/Dkt%20No%20588%20Order%20and%20Final%20Judgment%2006-12-13.pdf>, 2013. november 3-i letöltés.

¹⁵⁸ <http://classaction.kccllc.net/Documents/PTL0001/Dkt%20No%20589%20ORDER%20granting%20motion%20attys%20fees%20expenses%20incentive%20awards%2006-12-13.pdf>, 2013. november 3-i letöltés.

¹⁵⁹ *Air Cargo*, 06-MD-1775 (JG)(VVP) (E.D.N.Y.), az ügyről beszámol pl. Hausfeld, id. mű 106. o.

Társaságonkénti bontásban, hasznos információk olvashatók az egyes légitársaságokkal kötött egyezségekről a következő dedikált honlapokon: <http://www.aircargosettlement.com/en/index.php3>;

<http://www.aircargosettlement2.com/main> és <http://www.aircargosettlement3.com/main>.

között a világ nagy légi szállítással foglalkozó vállalatai emelték összehangoltan áraikat. Jelentős büntetéseket szabott ki az amerikai DoJ és az EU Bizottsága, ez utóbbi 11 céget bírságolt összesen 799 millió euróra. A versenyhivatalok helyszíni kutatásait követően több, csoportos perekre szakosodott ügyvédi iroda is csoportos kereseteket adott be az USA-ban, a több tagállamban indult pereket egy new yorki szövetségi kerületi bíróságon egyesítették. 2013 decemberéig a csoport húsz alperessel tárgyalta ki egyezséget, összesen 485 millió USD értékben. Fontos látni, hogy ezek csak az amerikai kereskedelmet érintető ügyletekre terjednek ki, ezen túlmenően számos európai, kanadai, ausztrál, szingapúri, stb. csoportos per van folyamatban. A társaságonkénti kártérítési alap a nagyobbaknál 80 milliós, a kisebbeknél 3-5 millió USD-t tesz ki, legtöbbit a British Airways ígért, közel 90 millió USD-t. A new yorki bíróság 2011 augusztusában jóváhagyta ezeket az egyezségeket.¹⁶⁰ Érdekes, hogy az egyezés jóváhagyása előtt 30 felperes, köztük olyanok, mint a Mitsubishi, vagy a Deutsche Bahn a csoportból való kilépés és a külön perlési út mellett döntöttek. Az alábbiakban a Lufthansa-val kötött egyezséget mutatom be röviden.

A módosításokkal együtt 67 oldalas megállapodás preambuluma egyik mondata jól leírja a csoportot képviselő ügyvéd sajátos helyzetét: e szerint az ügyvéd, miután alapos *vizsgálatot folytatott* le az állítólagos jogsértő magatartás kapcsán, arra a következtetésre jutott, hogy az egyezés kötése a legjobb megoldás a károsult ügyfeleknek. A szóhasználat európai terminológiával a hatósági eljárás lefolytatásával egyezik meg. Annak ellenére, hogy a kartell kapcsán a Lufthansa a jogsértés bizonyítása érdekében aktívan együttműködik a DoJ-vel, a polgári perben nem volt hajlandó elismerni a jogsértését és számos bizonyítékot kívánt ennek érdekében előterjeszteni a tárgyaláson. Arra is utal a dokumentum, hogy éppen az engedékenységi politikában való részvétele miatt a Lufthansa kártérítési veszély kitétsége kisebb (az amerikai szabályok szerint ilyenkor ugyanis nem a háromszoros, hanem egyszeri kártérítésre van csak lehetőség). Mindezt együttvéve a 85 millió dolláros egyezségi alap létrehozása és a kapcsolódó komoly együttműködési kötelezettségeket mind a felek, mind az azt a meghallgatás után jóváhagyó bíró elegendőnek és tisztességesnek találta.

A csoport definíciója szerint mindazok részesülhetnek az alapból, akik 2000. január 1. és 2006. szeptember 11. közötti időszakban bármely alperestől, de különösen a Lufthansa csoporttól az USA-t érintő (innen induló, ide érkező, vagy országon belüli) légi szállítási szolgáltatásokat vettek igénybe, akár közvetett módon is (szállítmányozókon keresztül). A definíció szokásosan kizárja e körből az alperes érdekköréhez tartozó személyeket (munkavállalók, kapcsolódó vállalkozások) és valamennyi kormányzati szervet. Az egyezségről a Lufthansa által átadott adatbázis alapján egyrészt személyesen, postai úton fognak mindenkit tájékoztatni, másrészt közzé is teszik a hírt. Szigorú eljárási és időbeli szabályokat írnak elő a csoportból kiválni szándékozók, illetve az egyezséget kifogásolók számára (legkésőbb a meghallgatást megelőzően két héttel kell jelentkezniük). Kijelentkezések esetén egyébként az alap összege arányosan csökkenni fog.¹⁶¹ A megállapodás lehetővé teszi azt is, hogy a magát meggondoló bírói engedéllyel visszatérjen a csoportba az alap elosztásának időszakában. Az alap kezeléséről egyébként külön szerződés szól - az ezzel kapcsolatos költségek a Lufthansát terhelik -, az egyezségi megállapodás viszont rendelkezik arról, hogy hogyan és milyen eszközökbe kell a szétosztás megkezdéséig befektetni a pénzt. A pénz szétosztásának

¹⁶⁰ Lásd John Gleeson bíró döntését: http://www.aircargosettlement2.com/docs/judgment_cargolux.pdf.

¹⁶¹ E megállapodás nem szól arról, hogy mi történik akkor, ha a felperesek túl nagy hányada lép ki az egyezségből – elfogadott megoldás az is, ha egy bizonyos % túllépése esetén az alperes elállhat a megállapodástól.

ütemezéséről külön, bíróság által jóváhagyandó megállapodás fog rendelkezni. Az alap kell hogy fedezze az ügyvédi kiadásokat és honoráriumot is.

Az egyezség a „globális béke” érdekében rendelkezik a felperesek és a csoporttagok igényeiktől, perekétől való elállásáról (*release and discharge*). Ez csak az amerikai érintettségű ügyletekre terjed ki, ott viszont bármely jogalapon, illetve jogszabály (törvény, common law, más ország joga) alapján kezdeményezett eljárásokra. A békekötés e megállapodás szerint csak a Lufthansára vonatkozik, a többi alperes légitársaságra nem.

A megállapodás fontos, legterjedelmesebb része a Lufthansa együttműködési kötelezettségeit részletezi, az amerikai légi szállítási kartell ügyekben folyó eljárásokra kiterjedően. Kitér például arra, hogy hány igazgatót, a jogsértéről tudó munkavállalót, mennyi időre kell hogy a felepresek ügyvédje rendelkezésére bocsásson, milyen iratokat fog átadni (ideértve bizonyos ügyvédi iratokat is).

Az *Air Cargo* ügy egyik érdekes kérdése az volt, hogy nem amerikai károsultak mennyire tudnak részesedni a csoportos per áldásos hatásaiból, úgy, hogy amerikai bíróság előtt nem amerikai jogra alapozott igényt érvényesítenek.¹⁶² Ez nem is elvileg, hanem inkább gyakorlatilag majdnem kizárható lehetőség. Az egyik new yorki kerületi bíró szerint a *forum non conveniens*¹⁶³ és a nemzetközi *comity*¹⁶⁴ elvei alapján számos akadálya van egy ilyen igénynek. Így például világos volt, hogy adott ügyben az amerikai bíróságon kívül van más, európai bíróság, amely ha nem is ugyanolyan hatékony eljárási keretek között, de elvileg képes kártérítést megítélni. Probléma lehet az is, hogy hogyan lehet egy külföldi jog alkalmazásán alapuló, csoportos perben hozott amerikai bírósági ítéletet érvényesíteni olyan államban, ahol nem ismert a csoportos per intézménye.

További tanulságos jogesetek

A *Toshiba*-val és öt másik vállalkozással szemben 2006-ban indítottak kártérítési csoportpereket az USA-ban *LCD panelek világszintű áregyeztetése* miatt.¹⁶⁵ A közvetlen vásárlókat (pl. Epson, Chungwa, Hannstar, Hitachi, LG Display, Samsung és mások) összefogó csoportperben utoljára a Toshibával, 2012 decemberében kötött egyezség, mely alapján 30 millió USD-t fizet a károsultaknak. Egy júliusi, hat héten át tartó tárgyalást követően hozott san-franciscói esküdtszéki döntés szerint 87 milliós kárt, pontosabban annak háromszorosát, 261 millió USD-t kellett volna megtéríteni a japán cégnek. Eközben azonban az állítólagos kartell többi tagja már befizetett a kártérítési alapba mintegy 440 milliót, így a Toshiba azzal érvelt, hogy nem köteles már semmit sem fizetni, hiszen a többiek megtérítették a közösen

¹⁶² A Supreme Court *Empagram* ügyben elfoglalt álláspontja szerint nem áll fenn a tárgyi joghatóság, ha a külföldi károsult kára független az USA-ban bekövetkezett versenyellenes következményektől. (F.Hoffmann-La Roche Ltd. v. Empagram S.A., 542 U.S. 166 (2004).) Az értelmezett Foreign Trade Antitrust Improvement Act (FTAIA) az esetjogot kodifikálva kimondja, hogy külföldi országokat érintő kereskedelem akkor esik a Sherman Act alá, ha az közvetlen, érdemi és ésszerűen előre látható hatással van az USA piacára. (15 U.S.C.A. § 6a.)

¹⁶³ Az illetékes bíróság megállapításához használt *common law* jogelv, amely alapján az vizsgálendő, hogy a felperes által javasolt fórum mennyire kényelmes-praktikus, különösen az ügyben érintett tanúk és más szereplők számára, illetve a bizonyítékok beszerezhetősége alapján (pl. nagy utazási távolságok túlzottan drágíthatják a pert).

¹⁶⁴ Egy joghatóság döntésének más joghatóságra gyakorolt hatásait mérlegelő nemzetközi jogi jogelv. Lásd részletesebben Tóth Tihamér: Az EK versenyjog extraterritoriális alkalmazása; Jogtudományi Közlöny, 1996/7-8., 303-319. o.

¹⁶⁵ *TFT-LCD Flat Panel Antitrust Litigation*, case number 3:07-md-01827, in the U.S. District Court for the Northern District of California. <http://www.globalcompetitionreview.com/news/article/32824/judge-backs-toshiba-settlement>.

okozott kárt. Ezt követően született meg az egyezség, melyet előzetesen 2012 szeptemberében, véglegesen pedig decemberben hagyott jóvá az észak-karolinai szövetségi kerületi bíróságnak. Az eset jó példa arra, hogy egy kartell tagja adott esetben jobban jöhet ki a csoportos perből, ha a többi alperestől eltérően vállalja a perrel járó kockázatot és költségeket. Mivel időközben a közvetett vevők csoportos perében is egyezség született, a Toshibának már csak egyes államok főügyészei és a külön perelő AT&T irányában van tisztázni valója.

A *Schwartz v. Dallas Cowboys Football Club, Ltd.*²⁵ ügy érdekesség a csoporttagok óriási száma miatt. 1.8 millió főből állt a felperesi csoport: ők voltak azok, akik 1994 óta az USA-ban a National Football League-től vasárnapi jegyet vásároltak a tévés közvetítésekre. E felperesek azt az árukapcsolást kifogásolták versenyjogi érvekkel, hogy a vasárnapi meccsre csak együttesen vásárolhattak jegyet. Az egyezség keretében az alperes liga kész volt vállalni, hogy a következő idényre lehetővé teszi egyhetes műholdas csomagok megvásárlását is, továbbá létrehoz egy 7,5 millió \$-os kártérítési alapot, a csoport tagjai az NFL's Internet boltjában egyszeri 10 százalékos kedvezményt kapnak legfeljebb 75 \$ összegben), 2,3 millió \$-t fizet meg a felperesi csoport adminisztrációs és tájékoztatói költségeire, végül 3,7 millió \$-t ad ügyvédi munkadíjra és költségekre. A kerületi bíróság azonban nem adta meg jóváhagyását, mert keveselte az alap összegét, s az egyezség értelmében nem tette volna lehetővé az egyes meccsek megvásárlását, s egyébként is csak egy szezonra volt érvényes.

A *Diamond Chemical Co. v. Azko Nobel Chemicals*¹⁶⁶ ügyben monoklórsvav vevői perelték árkartell miatt a világ nagy vegyipari gyártóit. A szövetségi bíróság által jóváhagyott egyezség keretében az 1995-1999 között vásárolt mennyiség árának 20%-át kellett az alpereseknek készpénzben kifizetniük.

A *Motorsports Merchandise Antitrust Litigation*¹⁶⁷ alapját az adta, hogy egy közel ötvenezer fős csoport az autó és motorversenyeken árult emléktárgyak gyártóit, kereskedőit perelte árörögzítés miatt. A hosszadalmas per előtti bizonyítékgyűjtési eljárást követően végül is egyezsége jutottak, amely 5,6 millió \$ készpénz alapot és körülbelül ugyanannyi összegű kupont ajánlott a károsult csoporttagoknak. A bíróság a jóváhagyáskor figyelembe vette azt is, hogy nem lett volna könnyű a károkozást bizonyítani és a csoport tagjait egyébként is nehéz azonosítani, mivel a tárgyak kis értéke miatt a vevők nagy része nem őrizte meg a számlát, vagy bizonylatot. A kupon értékét növelte, hogy azt át lehetett másra ruházni, egy évig érvényesek voltak és kisebb értékű, gyakran vásárolt holmikra voltak beválthatók, az áruk értékének jelentő részét tették ki és más kedvezményekkel is össze lehetett vonni őket. Az ügyvédi munkadíj a készpénz alap egy bizonyos százalékáig lett jóváhagyva, de csak azzal a feltétellel, hogy a csoport tagok a kuponokhoz valóban hozzájutnak.

9. Visszaélés a csoportos perrel?

A tanulmány első részében említett uniós dokumentumok többször is utalnak a csoport perrek „rossz amerikai példáira”, a „visszaélésekre”, zaklató pereskedésekre, s általános meggyőzőségeként az európai jogi tradíciókhoz ragaszkodnak az újszerű intézményekkel való kísérletezgetés helyett. A Bizottság kollektív jogérvényesítésről szóló vitaanyaga szerint a következő ösztönzők vezetnek érdemtelen pereskedéshez: a büntető összegű kártérítés, a korlátlan perindítási jogosultság, az ügyvédi sikerdíj és a pert megelőző széleskörű bizonyítás

¹⁶⁶ 205 F.R.D. 33 (D.D.C. 2001).

¹⁶⁷ 112 F. Supp. 2d 1329 (N.D. Ga. 2000).

okozta teher.¹⁶⁸ Egy tanulmány szerint a háromszoros kártérítés, a jelentős sikerdíj és a „vesztes fizet” perköltség szabály hiánya ellenállhatatlan csábítást jelent sok ügyvédi iroda számára, hogy nem kellően megalapozott pereket kezdeményezzenek.¹⁶⁹ Az amerikai ügyvédi szövetség antitröszt részlegének EU bizottsági vitaanyagára született válasza is hivatkozik arra, hogy az ügyvédtársadalomban sok esetéről tudnának beszámolni, ahol ugyan az alperessel szemben a csoportos perleők keresete nem volt kellően megalapozva, mégis, az alperes különböző okokból nem volt hajlandó kockáztatni, még akkor sem, ha szinte biztos, hogy nyertesén került volna ki a pereskedésből.¹⁷⁰ Összességében a „globális békét” hozó egyezség kifizetődőbb lehet mindkét félnek.

A CAFA előtti időben például a Chamber of Commerce of the United States élesen kritizálta a láthatatlan ügyfelek állítólagos tömegei nevében fellépő, igazából saját hasznukat kereső ügyvédek.¹⁷¹ Az FTC is aggodalmát fejezte ki a korábbi évek gyakorlata miatt: a felpereseknek kedvezőbb bíróságok előnyben részesítése, túlzottan tűnő egyezségi kárpótlások, melyek költségnövekedésként rontják az üzleti lehetőségeket, alaptalan ügyek képviselésével rengeteget bezsebelő ügyvédi irodák által, a fogyasztóknak sok hasznot nem hozó, de az ügyvédeknek és az alperesnek is kedvező egyezségek kötése.¹⁷² Volt olyan hírhedt – igaz nem versenyjogi - egyezség is, ahol az ügyvédi munkadíj levonása után az ügyfelek mínuszba kerültek.¹⁷³ A szövetségi hivatal szempontjából az is érthetően problémás, hogy önérdek által vezérelt, magukat magánügyésszé kinevező ügyvédek által generált, tipikusan egyezséggel végződő perek alakítják a versenyjog értelmezését, akár rossz irányban is (ha nem kellően bizonyított tényállás, vagy nem meggyőző jogi érvelés mellett is engednek az alperesek a nyomásnak, azzal rossz üzenetet küldenek az adott jogi norma tartalma kapcsán). A kritikusok egyetértettek abban, hogy a problémás esetek alapvetően az alperes multi cégekkel szemben olykor elfogult tagállami bíróságokhoz voltak köthetők, a szövetségi bírók jóval körültekintőbben jártak el az ügyvédi munkadíjak vagy a kuponos kompenzációk kontrollja kapcsán.

A ma létező, sok korrekción átesett amerikai rendszerre azonban kevésbé igazak a korábbi évek súlyos kritikái. Igaz, hogy a sajátos érdekkonfliktus miatt mindig lehetnek olyan esetek, ahol az alperes és a felperes ügyvédje jobban jár, mint a károsultak tömegei, de véleményem szerint a visszaélés lehetősége nem jó érv a csoportos per jogintézményének elvetésére.¹⁷⁴ Egyébiránt sem az uniós dokumentumok, sem az ABA anyaga nem hivatkoznak ilyen esetek tömegére.¹⁷⁵

¹⁶⁸ *Id.*, 21. pont, 9.o.

¹⁶⁹ F. Polverino, *id. mű.*, 34. o.

¹⁷⁰ ABA, *ibid.*, 3. o. Egy aktuális, nem versenyjogi példát hozva, egy kaliforniai szövetségi bíró azért utasította el a felperesek csoportjának keresetét, mert nem volt hajlandó elfogadni, hogy azok a Toyota tulajdonosok is pereljék az autógyárat véletlenszerű fűkezés miatt, akiknek nem fordult elő ilyen hiba a kocsijukkal. A túlbuzgó ügyfeleket a bíró kordában tudja tartani. A bíró arról is döntött, hogy más tagállami lakosok nem perelhetnek kaliforniai jog alatt. Lásd: <http://www.wptv.com/dpp/money/consumer/judge-may-scrap-most-toyota-lawsuits-from-new-york-florida>, 2013. november 3-i letöltés.

¹⁷¹ State Court Class Action Settlements: A Pattern of Abuse and a Proposed Solution; http://www.ftc.gov/bcp/workshops/classaction/other/inst_legalreform.pdf. A Kereskedelmi Kamara honlapján számos problémás esetet gyűjtöttek össze: www.legalreformnow.com/issues.

¹⁷² Thomas B. Leary: The FTC and class action (az FTC Bizottság tagja, The Class Action Litigation Summit, Washington, D.C., on June 26, 2003); Letölthető: <http://www.ftc.gov/speeches/leary/classactions Summit.shtm>.

¹⁷³ A *Bank of Boston* ügyben a csoport tagjai 8.76 \$-t kaptak számláikra, miközben közel 90 \$-t terheltek ügyvédi díjként. Hivatkozza a Kereskedelmi Kamara anyaga, *ibid.*, 14.o.

¹⁷⁴ A. Gidi is kiemeli, hogy a kritikusoknak fel kellene ismerni, hogy mi következik a sajátos amerikai perjogi szabályokból általában és mi konkrétan a csoportos perek szabályaiból. *Ibid.*, 315. o.

¹⁷⁵ William E. Kovacic: The Intellectual DNA of Modern U.S. Competition Law for Dominant Firm Conduct; 2007 Colum. Bus. L. Rev. 1, 74-75 (2007) (hangsúlyozva, hogy az amerikai magánérdekű jogérvényesítés túlzott

Európai szemszögből nézve, ahol elsősorban a versenyhivatali fellépésekhez kapcsolódó, követő perek népszerűsítése a fő cél, különösen alaptalannak tűnik ez az aggodalom. Mégha az önálló kartell-pereket nézzük is, a számos eljárási garancia, amelyet az amerikai szabályozás is ismer és alkalmaz az eljárás különböző fordulópontjain, különösen az egyezség felé vezető úton, mind hasztalan volna? A kongresszusi Antitröszt Modernizációs Bizottság átfogó jelentése is arra jutott, hogy nem jutott tudomására arra vonatkozó bizonyíték, hogy az amerikai rendszer túlzott elrettentéssel járna.¹⁷⁶ A több évtizedes, számos esetjogi és jogszabályi korrekción keresztül formálódó amerikai gyakorlatot disszonáns Európából „levisszaélésezni”. Főleg úgy, hogy helyette nem tudunk egy hasonlóan hatékony perjogi intézményt felmutatni.

Azt sem könnyű pontosan definiálni, hogy pontosan mit is értünk visszaélésszerű perek alatt. Jó kiindulópont lehet az amerikai szövetségi polgári peres törvény 11. szabálya, amely elvárja az ügyvédtől, hogy ne képviseljen a hatályos jog által alá nem támasztható kérelmeket, vagy bizonyítékkal alá nem támasztható tényállást.¹⁷⁷ Az ABA európai konzultáció során előterjesztett álláspontja akkor tekint egy (csoportos) pert visszaélésszerűnek, ha az nem kellően megalapozott, amely túlzott mértékű költséget okoz a feleknek és az igazságszolgáltatásnak, amely nem szolgálja az elrettentés célját, vagy amely nem képes megfelelő kártérítést eszközölni a károsultak számára.¹⁷⁸

A visszaélésnek lehet alperesi olvasata is. Tekintettel arra, hogy amerikai jog szerint a kár összegét nem számolják kamatostul jelenértékre (csak az ítélet meghozatalát követően kezd el „ketyegni a kamatóra”), az alperes érdekelt lehet abban, hogy időhúzó taktikával kényszerítsen ki számára kedvezőbb egyezséget.¹⁷⁹

A visszaélésnek lehet egy „csoporton belüli” olvasata is: a már említett ügynök probléma miatt az ügyvéd érdekelt a minél előbbi egyezségkötésben, akár a csoporttagok hátrányára is. Amíg az alperesi ügyvédek tipikusan óradíj alapon dolgoznak (ebből a szempontból nem aggódva túlzottan a jogvita elhúzódása miatt), addig a majdani kártérítési alap egy bizonyos hányadát megkapó felperesi képviselő – költségeinek megnövekedésétől tartva – jobban jár, ha egy viszonylag kisebb kártérítési összeg 15%-át ma kapja meg, mintha egy nagyobb alap ugyancsak 15%-át három év múltán (abból levonva az évek során felmerült költségeit). Az egyezségek bírói kontrollja azonban hatékonyan tudja kezelni ezt a sajátos érdekkülönbözőséget.

Még az előbb említett ABA dokumentum is elismeri azonban, hogy manapság nem a csoportos perek szükségességét kérdőjelezi meg az USA-ban, hanem arról szólnak a szakmai viták, hogy valóban a károsult személyek jutnak-e pénzükhöz, s vajon a kártérítés összege megfelelő-e az elrettentés, kompenzáció és versenymegőrzés nézőpontjából.¹⁸⁰ Az amerikai jog több intézménnyel is igyekszik elejét venni a visszaélés szerű perlekedésnek, így a „kamu-pereket” kezdeményező ügyvédet, vagy felperest bírsággal sújthatja a bíró, továbbá kötelezhető másik félnek feleslegesen okozott költségek megfizetésére.¹⁸¹

öszöntőitől való félelem nem lenne szabad, hogy hit kérdése legyen, hanem komoly tudományos bizonyításra szorulna).

¹⁷⁶ AMC Report, 247. o.

¹⁷⁷ F.R.C.P. Rule 11(b)

¹⁷⁸ ABA, ibid, 9. o.

¹⁷⁹ A károsultak ugyanazt az összeget kaphatják meg kártérítés gyanánt, akár egy hónapon belül, akár öt év múlva.

¹⁸⁰ ABA, ibid 4. o.

¹⁸¹ F.R.C.P. Rule 11(b)(2)(3) és 11(c)

10. Néhány tanulság magyar szemmel

Egy korai kísérlet

Egyéni képviselők indítványa nyomán az Országgyűlés 2010. februárban, a választást megelőző törvényhozási időszak utolsó napján elfogadta a Pp. módosításáról szóló törvényt, amely azonban Sólyom László köztársasági elnök nem írt alá, hivatkozva egyebek között a jogszabály előkészítetlenségére, belső ellentmondásaira és alkotmányos aggályokra.¹⁸² A hiányosságokra javaslat parlamenti vitája során az Igazságügyi Minisztérium is felhívta a figyelmet. Emellett a törvénnyel szemben a Magyar Ügyvédi Kamara, a Budapesti Ügyvédi Kamara, valamint számos országos gazdasági és kereskedelmi szövetség is kifejezte aggályait. Az elképzelések szerint a csoportos per intézménye alkalmazható lett volna bármilyen jellegű igénynél, de különösen a környezetvédelem, versenyjog, fogyasztóvédelem és hátrányos megkülönböztetések kapcsán.

A kormányzat azóta sem mutatta világos jelét annak, hogy – az amerikai értelemben vett - csoportos per bevezetésének elkötelezett híve lenne. A Bizottság 2011-es konzultációs dokumentumára adott válasz ugyan egyetértett a fogyasztók és a KKV-k helyzetének javításában, de ennek fő eszközei a hatósági jogérvényesítés és az alternatív vitarendezés kell hogy legyenek. A csoportos igényérvényesítés kapcsán megfelelőnek találja a már létező pertársaságot, illetve az ügyész és egyes közigazgatási szervek közérdekű keresetindítási jogát. A kormány álláspontja a csoportos perben rejlő visszaélések veszélyeire hívta fel a figyelmet, anélkül, hogy ennek tartalmát részletezné.

Egy jogterület-specifikus, pl. fogyasztóvédelmi csoportos peres szabályozás esetén legfeljebb addig lehetne elmenni, hogy a bíró a jogsértés tényét és eltiltást, érvénytelenséget mondhat ki, de a kártérítés megítélésének mindig egyedi módon kell történnie.¹⁸³

A hazai jogalkotás fejleményei is inkább azt a trendet mutatják, hogy az egy-egy területen szakértő közigazgatási hatóságokat kell, most már akár kártérítésre is kiterjedően közérdekű keresetindítási jogosultsággal felruházni. Ez akár fontos államelméleti, illetve társadalom filozófiai kérdéseket is felvet. Biztosan adófizetők pénzéből fenntartott állami szervektől kell elvárni, hogy egyes csoportok gazdasági sérelmeit orvosolják? Erősíti-e az egyéni felelősségvállalást, ha arra szoktatjuk az állampolgárokat, hogy nem maguk lépjenek fel a sérelmet okozóval szemben, hanem bízzák magukat az állami szervek (esetleges) védelmére?

Közjog és magánjog ingoványos határán

A csoportos igényérvényesítés idegen test a klasszikus egyéni alanyi jogvédelemre komponált eljárásjogi rendszerében. A magyar polgári jog nem ismeri az alanyi jogok mellett a csoportos jogok létezését, amelynek védelme polgári peres megoldást is szükségessé tenné. Az európai modell közérdeket képviselő hatóságokra bízva (ügyészség, versenyhivatal, fogyasztóvédelmi szervek) az egyéni túlmutató jogosultságok védelmét. Érdekes kérdés, hogy van-e különbség az egyéni alanyi jogon túl a csoportos és a közérdek között. Az amerikai típusú, *opt-out* típusú csoportos per bevezetésének így sokkal inkább lehetnek dogmatikai, mintsem praktikus nehézségei. A kérdés éppen az, hogy van-e akkora társadalmi (tömegek

¹⁸² <http://www.jogiforum.hu/hirek/22693>

¹⁸³ A Tptv. 92. §-ban szabályozott megoldás a kártérítési igényről is szól. Ilyen perre ugyanakkor még egyszer sem került sor. Megjegyzendő, hogy a jelenlegi szabályozási megoldás éppen az alperesek érdeke ellen hat, amikor az korlátlanul lehetővé teszi, hogy a hivatal által indított per mellett a károsultak egyedileg is bármikor érvényesítsék igényüket (ily módon nem garantált egy nagy perben a „globális béke” megteremtése).

kártérítés), vagy éppen jogpolitikai igény (a jogsértéssel szerzett előny elvonása a károkozótól), ami kikényszerítheti ezt a paradigmaváltást.

Megjegyzendő, hogy a fogyasztóvédelmi és versenyjogi jogszabály is lehetővé teszi, hogy az állami szerv ne csak a diffúz jogosultság érdekében pereljen (jogsértés megállapítása, érvénytelenség megállapítása), hanem egyéni alanyi jogok csokrát érintően kártérítést is kérhet. Talán lehet azt mondani, hogy ezzel a jogalkotó, igaz ágazati jelleggel, de már jelentős rést ütött a dogmatika robosztus falán.

Egy vagy több csoportos per?

Szabályozni kell két azonos tartalmú csoportos per, illetve azonos tartalmú csoportos per és egyéni jogérvényesítések viszonyát.¹⁸⁴ Az USA itt éppen nem teljesen példaértékű, mint arról írtunk, előfordulhat, hogy egymás mellett ugyanazon kartell miatt állami és szövetségi szinten is perek fussanak. Gidi javaslata szerint párhuzamos csoportok perek elkerülése érdekében rendelkezni szükséges a perek egyesítéséről, vagy elsőbbséget adni a legszélesebb körű, vagy legelőször beadott csoportos keresetnek.¹⁸⁵

Az amerikai modellben a csoportos per elsőbbséget élvez az egyéni perekkel szemben, ezzel szemben pl. a brazil megoldás az egyéni pernek ad ilyen esetben zöld lámpát. Példa lehet egy megtévesztő reklámozás megszüntetésével kapcsolatos csoportos per és ugyanazon tényálláson alapuló egyéni kártérítési per.¹⁸⁶

Res iudicata

Amennyiben a jogalkotó az *opt out* csoportos per modelljét választaná, újfajta megközelítést kell kialakítani az ilyen bírósági ítéletek hatálya tárgyában. Arról lenne ugyani szó, hogy egy bírói ítélet nélkül kötne egy kartell miatt károsult személyt, hogy az részt vett volna a perben. Lehet, hogy nem a legjobb hasonlat, de a bíróság csoportos perben hozott ítélete olyan joghatással bírna, mint egy hasonló személyi hatályra íródott jogszabályi rendelkezés. E sajátos *erga omnes* jellemvonáshoz kapcsolódóan az ítélt dolog kérdése is más megvilágításba kerül. Ha több hasonló helyzetben levő károsult külön-külön perel, akkor egyikük ügyében született bírósági ítéletnek nincs semmilyen jogi hatása a másik per kimenetelére. *Opt out* csoportos per esetében viszont a perben aktívan részt nem vevő, de ki nem jelentkezett károsult kötve lesz az ítélet által.¹⁸⁷ Elvileg elképzelhető lehet egy olyan megoldás is, hogy a bizonyítás sikertelensége miatt a keresetet elutasító bírói döntés ne teremtsen ítélt dolgot, különösen, ha a felperesek nem rendelkeznenek az amerikai *discovery procedure*-rel egyenértékű bizonyítási lehetőségekkel.

A „kint is vagyok, bent is vagyok” tekintetben léteznek köztes megoldások. Így például Brazíliában az a megoldás született, hogy az ítélet csak akkor eredményez ítélt dolgot, amennyiben az kedvező a felperesekre nézve.¹⁸⁸ Másként fogalmazva, a csoport aktív tagjainak

¹⁸⁴ Európai dimenzióba helyezve a kérdés az, hogy milyen praktikus problémák adódhatnak egy globális vagy európai kartell miatt európai és/vagy tagállami versenyjogi alapon párhuzamosan futó perekből.

¹⁸⁵ Gidi, *ibid*, 400. o.

¹⁸⁶ Gidi, *ibid*, 401. o.

¹⁸⁷ Itt is érdemes megjegyezni, hogy az *opt out* megoldás annyiban jobb az alpereseknek is, hogy ily módon egyszer s mindenkorra „globális békét” vásárolhat. Az *opt in* csoportos perekkel annyiban kétségtelenül jobban járhatnak, hogy mivel kevés a bejelentkező, így kisebb lesz a kártérítés várható összege – hátránya viszont, hogy nagy számú fogyasztó esetén további perek várhatók.

¹⁸⁸ A. Gigi, *ibid*, 343. o.

(a képviselő ügyvéd és a megnevezett felperesek) sikertelenségéből a távollevőket nem érheti hátrány. Ezzel a megoldással az lehet a baj, hogy az alperesekre nagyobb terhet rakna a jogalkotó, a nyertes csoportos per után nem lehetnek biztosak abban, hogy nem indulnak újabb és újabb perek.

Vállalkozó ügyvéd?

Magyarországon, s az EU több tagállamban is különleges, a hagyományos profitorientált piaci szereplőktől (gyárosok, kereskedők) eltérő kép él az ügyvédekről. Tevékenységük egy részét ugyan ők is haszon reményében folytatják, mégis megtalálhatók a közérdeket is előtérbe állítandó szakmai szempontok. Az ügyvédek bizonyos szempontból az igazságszolgáltatás részét képezik, nélkülük nem képzelhető el alkotmányosan működő igazságszolgáltatás.¹⁸⁹ Ennek megfelelően különleges etikai elvárásoknak is meg kell felelniük, azon túl, hogy a jogszabályok is számos elvárást támasztanak a „piacralépéshez”¹⁹⁰ kötődően. Megjegyzendő, hogy mindez nem akadályozta meg sem az EU Bíróságát, sem a GVH-t, hogy minimum díjakat előíró, vagy akár ajánló, illetve reklámokat korlátozó kamarai szabályokat versenyjogba ütközőnek minősítsen. EU és magyar versenyjogi szempontból tehát az ügyvéd vállalkozásnak tekintendő, akkor és amennyiben gazdasági jellegű tevékenységet folytat.

A csoportos perek elterjedése minden bizonnyal újabb lökést adna az ügyvédi tevékenység vállalkozói jellegének erősödéséhez. Akár *opt out*, akár *opt in* rendszer kerül elfogadásra, a vezető felperes ügyvédnek erőteljesen reklámozni kell magát, akár aktív módon is ügyfeleket gyűjtve. A potenciális ügyfelek megkeresését kifejezetten nem tiltja az etikai kódex, csak harmadik személyt, felhajtót nem lehet ennek érdekében alkalmazni.¹⁹¹

Ugyanígy etikai kérdés lehet a teljesen vagy jelentős mértékben sikerdíj alapú ügyvédi díjazás kérdése. A megbízási díj részleteire vonatkozó szabályokat az etikai szabályzat azonban nem tartalmaz. Az ügyvédi munka alapvetően nem vállalkozói, eredménytől függő munka, kimagasló ügyvédi tevékenység is járhat az ügyfél szempontjából kedvezőtlen kimenetellel. A csoportos perek akkor fognak jól működni, ha az azt szervező, s kockázatokat is vállaló ügyvéd e kockázata arányos, adott esetben magas díjra számíthat.

Verseny és piacfelügyeleti szakbíróság?

Az amerikai csoportos perreform egyik fontos eleme volt a tagállamonkénti szétszórt eljárások egységesítése. Ma gyakori, hogy a *Judicial Panel on Multidistrict Litigation* olyan bíróságot jelöl ki a kártérítési csoportos igény elbírálására, amely a közérdekű állami vagy szövetségi eljárást is egyszerre folytatja. Egyrészt az átlagos polgári peres bíróknál nem túl gyakori versenyjogi szaktudás, másrészt a párhuzamos perek elkerülése miatt is hasznos lehet, ha egy budapesti bíróság kapna kizárólagos illetékességet versenyjogi csoportos kártérítési perek

¹⁸⁹ Szépen fogalmazza meg a közhatalommal szembeni ellensúly és alapjog védelmi szerepét a Magyar Ügyvédi Kamara honlapja nyitó oldalának köszöntője. <http://www.magyarugyvedikamara.hu/>. Ezzel kapcsolatban annyit meg kell jegyezni, hogy adott esetben lényegesen eltérő lehet az ügyvédség funkciója egy büntetőügyben vádlottat védő ügyvéd és egy kereskedelmi tranzakciót szövegező, vagy éppen fogyasztói kártérítési pert szervező ügyvéd esetében.

¹⁹⁰ Ideértve különösen a megfelelő képzettséget és az irodai környezetet.

¹⁹¹ Magyar Ügyvédi Kamara 8/1999. (III.22.) MÜK szabályzata az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól: „11./1. Az ügyvéd köteles tartózkodni az ügyfélszerzés minden tisztességtelen formájától, így különösen ügynököt és felhajtót nem vehet igénybe.”

elbírálására.¹⁹² Ezt indokolhatja az opt-out csoportos perben hozott ítélet, vagy egyezség jóváhagyó végzés szokatlanul erős *res iudicata* hatása.

Célszerű továbbá összhangot teremteni a GVH döntéseket felülvizsgáló közigazgatási jellegű bíráskodás és a kártérítési perek között. Ennek egyik ésszerű módja lenne verseny (és valószínűleg más gazdasági szabályozáshoz kapcsolódó) ügyekre egy különleges bíróságot felállítani, ahol a hármas vagy akár nagyobb számú tanácsban helyet kapnának versenyjogban és piacelméletben jártas jogászok, közgazdászok is.¹⁹³

Ebben az esetben újra lehetne gondolni a Tpvt. azon szabályait, melyek a GVH és a bíróságok közötti jogértelmezési összhang biztosítása érdekében a versenyhatóságot, pontosabban az ő döntéseit felülvizsgáló közigazgatási bíróságokat preferáló rendelkezéseket tartalmaznak.

Összegzés, javaslatok

Az amerikai csoportos perek több évtizedes szabályozási tapasztalatai alapján kiemelkedően fontos a csoport *opt-out* elven való szerveződése és a felperes ügyvédjének anyagi érdekeltiségének megteremtése. Ezek egyikének a hiánya is oda fog vezetni, hogy csak papíron fog létezni a csoportos per intézménye.

További tanulság, hogy nem elegendő tökéletes csoportos perszabályokat alkotni, azoknak illeszkedniük kell az általános, más pereknél is alkalmazott eljárásjogi szabályokhoz. Magyar kontextusban várhatóan kisebb lesz a nyomás egyezségek elfogadására (perköltség viselésének szabályai, nincs olykor könnyen manipulálható, nagyvállalat-ellenes esküdtszéki döntés, nincs háromszoros büntető kártérítés), így a csoportot képviselők eltérő motivációjából fakadó visszaélésekre is kevesebb esély adódik.

A következő további lényeges pontokra érdemes egyebek között odafigyelni a szabályozás során.

- a) A szabályozás horizontális megközelítésű legyen, az esetleges jogterület specifikus kérdésekre az adott jogterület szabályozása térjen ki (ahogyan ezt jelenleg a Tpvt. is teszi, pl. a hatósági és bírói eljárások kapcsolata tekintetében).
- b) Az egységes jogértelmezés érdekében meg kell erősíteni a GVH-bíróságok közötti információáramlást (a jelenlegi szabályok nem kellően hatékonyak). Az ítélet/végzés hatályon kívül lehessen helyezni, ha a bíró kellő időben nem informálta az ügyről a GVH-t.
- c) A nem nevesített csoporttagok érdekeinek védelme érdekében szigorú bírói kontrollt kell teremteni a csoport jóváhagyása, a tagokkal folytatott kommunikáció és az egyezség jóváhagyása kapcsán.
- d) Komoly etikai garanciák, vagy akár jogszabályi rendelkezések szükségesek a megbízó/ügynök érdekellentét kezelésére, anélkül, hogy a csoportot képviselő ügyvéd anyagi érdekeltiségét megszüntetnénk. A nagyobb kockázat járjon nagyobb ügyvédi

¹⁹² Hasonló logikával felvethető a hagyományos egyéni kártérítési, vagy akár más jellegű, de versenyjogi szabályok értelmezésén múló pereket is koncentrálni, amennyiben ez nem jelentene túlzott leterheltséget.

¹⁹³ Erre jó példa az Egyesült Királyságban működő Competition Appeal Tribunal (CAT), amely elvégzi a versenyhatóság és az ágazati szabályozó hatóságok döntéseinek bírói felülvizsgálatát és emellett dönt versenyjogi polgári peres ügyekben is.

díjjal, ennek azonban soha nem lehet az az ára, hogy a csoporttagok méltánytalanul alacsony (akár nullához közelítő) kárpótláshoz/kártérítéshez jussanak.

- e) Megfontolandó kizárni, de legalábbis szigorúan limitálni olyan kompenzációs mechanizmust, amely végső soron a jogsértést elkövető vállalkozást juttatja újabb bevételi lehetőséghez (pl. kedvezmény kuponok).
- f) Az intézmény működése érdekében világossá kell tenni, hogy fogyasztói szerződésekben tilos választottbírói kikötéssel lehetlenné tenni a csoportos perlést.

A reform érdekében újra kell gondolni néhány jogintézményünket (pl. *res iudicata* joghatás a perben személyesen nem szereplők esetében), meg kell újítani a Pp. nyelvezetét, át kell értékelni az ügyvédség, vagy éppen a bíró funkciójával kapcsolatos téziseinket, de mindez nem nagy áldozat, ha célunk az, hogy a károkozóktól elvonjuk a jogsértéssel szerzett előnyt, ezzel biztosítva az igazságosságot, illetve a jövőbeli jogsértésektől való elrettentést.